

Upravništvo: Ljubljana, Knafljeva 6
 — Telefon št. 3122, 3123, 3124.
 3125, 3126
 Inzeratni oddelek: Ljubljana, Selen-
 bourgova ul. — Tel. 3492 in 2492
 Podružnica Maribor: Grajski trg 7.
 Telefon št. 2455.
 Podružnica Celje: Kocenova ulica 2.
 — Telefon št. 190.
 Podružnica Jesenice: Pri kolodvoru
 št. 100.
 Podružnica Novo mesto: Ljubljanska
 cesta št. 12.
 Podružnica Ptuj: v hiši dr. Baum-
 gartnerja

JUTRO

PONEDELJSKA IZDAJA

Uredništvo:
 Ljubljana, Knafljeva ul. 5. Telefon
 št. 3122, 3123, 3124, 3125 in 3126.
 Ponedeljska izdaja »Jutra« iznaja
 vsak ponedeljek jutraj. — Na-
 roča se posebej in večinoma po pošti
 prejema Din 4.— po razpisal-
 nih dostavi Din 5.— mesečno.
 Maribor: Grajski trg št. 7. Telefon
 št. 2455.
 Celje: Strossmayerjeva ul. 1. Tel. 65.
 Rokopisi se ne vračajo. — Oglasi po
 tarifu.

Rooseveltova politika v ameriški luči

Zedinjene države bodo podprle Anglijo in Francijo z vojnimi potrebščini, nikakor pa ne nameravajo aktivno poseči v evropsko vojno

London, 29. okt. s. Ameriški publicist Raymond Gram Swing je imel sredi prejšnjega tedna predavanje o sprejetju Rooseveltovega predloga za izpremembo ameriškega nevtralnostnega zakona v senatu in o političnem položaju, ki je po sprejetju nastal v Zedinjenih državah.

Po večtedenski debati, v kateri je bilo izgovorjenih okoli milijon besed, je senat v petek zvečer končno sprejel Rooseveltov predlog. Sedaj so že pozabljeni vsi dvomi in razburjenje zadnjih tednov. Poročevalci listov iz Washingtona pišejo, da se je zgodilo, kar se je moglo od vsega začetka pričakovati. Roosevelt je dosegel vsekar, kar si je želel. To je razvidno iz dejstva, da je 12 demokratičnih senatorjev v petek glasovalo proti Rooseveltovemu predlogu. 9 republikaničnih senatorjev pa zanj. Roosevelt je zmagal v nadstrankarskem smislu. Rezultat glasovanja pomeni priznanje njegove voditeljske vloge, pomeni izraz zaupanja naroda v njegovo zunanjo politiko. Kako trdna je trenutno Rooseveltova pozicija, kaže rezultat glasovanja instituta za javno mnenje, izvršnega pred nekaj dnevi. 63% glasovalcev se je izrazilo za Rooseveltovo politiko. To je več nego leta 1936 po drugi izvedbi Rooseveltovega predloga Zedinjenih držav.

Sedaj mora Rooseveltov predlog za izpremembo nevtralnostnega zakona odobriti še reprezentančna zbornica, preden postane zakon. Razprava v reprezentančni zbornici se bo začela v torek. Računajo, da bo glasovanje v četrtek ali najkasneje v petek. Pričakujejo, da bo tudi reprezentančna zbornica predlog sprejela, toda razmere glasov bo mnogo tesnejše nego v senatu. Spomniti se je treba, da je še v juniju doživela vlada v reprezentančni zbornici poraz v tem vprašanju. Sedaj pričakuje vlada, da bo dobila približno 20 glasov večine, kar bo prav majhna večina.

Odkod taka razlika v položaju v senatu in v reprezentančni zbornici? Pred senat je stopil Roosevelt s svojim predlogom za apelom na nestrankarsko pomoč. Pred začetkom razprave je Roosevelt povabil na konferenco voditelje obeh strank in razpravljati z njimi o svojem predlogu. Vlada se je potem vedno najljubše držala nadstrankarskega načela, tudi med debato v senatu.

Ce sedaj kljub vsemu še obstoji možnost poraza za Roosevelta v reprezentančni zbornici, izvira to od njene strankarske opredelitve. Republikanci so razdeljeni v dve krili. Ena skupina med njimi pravi: Čeprav bi reprezentančna zbornica sprejela Rooseveltov predlog, ne more ničesar več preprečiti, da ne bi bil Roosevelt prihodnje leto še tretjič izvoljen za predsednika. Druga skupina na pravi: Če odklonimo ukinitev prepovedi izvoza orožja in bosta potem Anglija in Francija doživeli poraz, lahko reče Roosevelt, da je storil vse, da to prepreči, in da so republikanci prekržili njegove namene. Potem bodo ostali republikanci na isti črti s patronom Coughlinom in ameriško-nemškimi »Bundom« in ne bodo imeli prav nobenega upanja, da bi prodrli s svojo kandidaturo pri predsedniških volitvah prihodnje leto.

Roosevelt je v svojem govoru po radiu nedavno poudaril, da hoče Amerika ostati vsekar nevtralna in da služi samo temu namenu sprememba nevtralnostnega zakona. Nihče nima namena pošiljati ameriških vojakov v Evropo ali zaplesti Zedinjene države v vojno. S tem govorom je hotel Roosevelt v naprej pobiti argumente, ki jih bodo gotovo navajali v reprezentančni zbornici njegovi nasprotniki bodisi javno, še bolj pa za kulisami. Glavni argument bo gotovo: odzrač prepovedi izvoza orožja je prvi korak na poti, ki vodi Zedinjene države v vojno, in ponavlja se položaj iz 1. 1917.

To pa je v resnici popolnoma nasprotno Rooseveltovim namenom. Nikdar ne more nastati vprašanje, da bi Zedinjene države zopet poslane ekspedicijsko vojsko v Evropo, niti tedaj, če bi se nazadnje iz zvezo, ki jih sedaj še ni mogoče napovedati, res zapletle v vojno. Sedanja vojna ni tekma ljudi, temveč strojev. Če so Angliji in Franciji zagotovljene dobave vojnih potrebščin, je to eden izmed glavnih faktorjev, ki more odločiti vojno.

Incident z ladjo »City of Flint« je vsekar imel zelo veliko vlogo v razpravi v senatu. Pokazal je, do kakšnih zapletljivosti bi lahko prišlo, če bi ostal nevtralnostni zakon v dosedanjih obliki v veljavi. S sprejetjem njegove spremembe pa se Zedinjene države zopet vračajo k načelu sv. bode morja. Odprava prepovedi izvoza orožja predstavlja zagotovitev pomoči Angliji in Franciji, kar so oni, ki so zanj glasovali, dobro razumeli, toda to nikakor ni bil glavni ali edini razlog onih, ki so bili za odpravo. Odločilno vlogo je igral občutek, da se edino na ta način lahko obvarujejo Zedinjene države, da bi se zapletle v vojno, kar je še vedno želja, ki prevladuje v vsem ameriškem narodu. Sedanja vojna, ki omogoča mnoge krutosti, se tako razlikuje od vojne 1. 1914., da so v Ameriki mnogi od tedaj spremenili svoje mnenje glede udeležbe v vojni. Prevladujoče razpoloženje proti Nemčiji ter za Anglijo in Francijo se ni izpremenilo izobčilo na je morda nekoliko na intenzivnosti prav

vsled bojazni, da bi se mogle Zedinjene države zaplesti v vojno. Tudi tedaj, kadar bo prišlo v sedanji vojni do vrhunca in največje krize, Zedinjene države ne bi hotele aktivno poseči v vojno.

Angleški komentar

London, 29. okt. s. Današnji londonski listi, ki komentirajo glasovanje v ameriškem senatu, poudarjajo predvsem, da je namen izpremenjenega nevtralnostnega zakona varovanje lastnih ameriških interesov in preprečitev, da bi se Zedinjene države zapletle v vojno. Tako piše zlasti »Sunday Observer«, ki pravi, da bi tako stališe prav gotovo zavzela tudi Anglija sama, če bi bila kakor Zedinjene države oddaljena 3000 milj od bojišča. »Sunday Times« pa pravi, da je sedaj prenehala vsaj stanje, ki je bilo Angliji in Franciji direktno v škodo. Nova oblika nevtralnostnega zakona z glasovanjem v senatu se ni postala zakon, kadar pa bo uzakonjena, bo pričela na pomenu zlasti tedaj, če bo vojna dolgo trajala.

Zadovoljstvo v Franciji

Pariz, 29. okt. AA (Havas). Nihče ni dvomil v Franciji in v Angliji, pa tudi ne v nevtralnih državah, da ne bi senat Zedinjenih držav glasoval za ukinitev pre-

povedi izvoza orožja in municije. Moralna osnova te ukinitve je podprta materialno v dveh ozirih. »Petit Parisien« opozarja na veliki odmev odločitve ameriškega senata in pravi, da smatrajo v Franciji in Angliji ukinitve prepovedi izvoza orožja kot obljubo gotovih definitivnih odredb, ki bodo zapadnim zaveznikom zagotovile neizčrpen rezervoar ameriške industrije. List pravi dalje, da je sprejem tega zakonskega predloga v mnogih nevtralnih državah potegnil moralno tehtnico na stran zaupanja v pravico zaveznikov. To je najpomembnejši politični dogodek od začetka vojne, ki je vreden več kakor dobljena bitka in ki je izredno ugoden za stvar zaveznikov. Dosti je spomniti samo na odločilni pomen preskrbovanja iz Amerike v svetovni vojni, da se more pravilno oceniti pomen sedanjih odločitev Rusija, ki je objavila svojo nevtralnost, je istočasno sklenila gospodarsko konvencijo z Nemčijo. S tem, da Amerika ukinja prepoved izvoza orožja, je vzpostavila ravnotežje, ki ga je Moskva nameravala omajati v korist Nemčije. »Petit Journal« poudarja moralni efekt glasovanja v ameriškem senatu, češ, da ne gre samo za materialne prednosti, temveč tudi za vtis na vsem svetu, ki je prav tako pomemben. Henry de Kervillis se kot letalec iz bivše vojne bavi v listu »Epoque« posebno z

letalskimi vprašanji in pravi, da čaka v in bombnikov na prevoz čez ocean. Ostala letala jim bodo sledila in se ukinjenje prepovedi izvoza orožja lahko smatra za enako kot za zmago. Tudi drugi listi so z enakimi simpatijami sprejeli odločitev ameriškega senata. »Oeuvre« pravi na prvi strani današnje jutranje izdaje, da to pomeni triumf politike ameriškega predsednika Roosevelta. Tudi Leon Blum poudarja v »Populaire«, da pomeni to ogromen arzenal, ki se bo faktično in pravno otvoril za Anglijo in Francijo. Pravno bo sicer prav tako odprt tudi za Nemčijo, toda faktično zaprt. Zavezniki torej organizirajo ogromen rezervoar, kar pa posebno poudarja vrednost te materialne podpore, je to, da ustreza podpori simpatijam in moralnemu sporočilu, ki ga je Roosevelt v svoji zadnji poslanici izrazil s tako patetičnimi besedami. »Petit Parisien« smatra, da ima Roosevelt polno pravico do hvalečnosti zaveznikov. »Victoire« pa naglašda, da je pomen odločitve ameriškega senata posebno značilen v zvezi s turškim paktom in papeževu encikliko.

Odmev v Nemčiji

Berlin, 29. okt. z. Sklep ameriškega senata, da se ukine prepoved izvoza orožja iz Zedinjenih držav, je napravil v Nemci-

ameriških tovarnah nad 300 lovskih letal ji očitno neugoden v.t.s. Kakor zatrjujejo nevtralni opazovalci, so prav zaradi tega nemški listi objavili o njem le nekaj kratkih vesti. Rooseveltove izjave, da bodo Zedinjene države ostale sicer nevtralne, a da kljub temu lahko jasno izrazijo svoja čustva za Anglijo in Francijo, sploh niso bile objavljene.

Nemški diplomatski računi

London, 29. okt. z. V presoji zadnjih dogodkov računajo tukajšnji politični krogi z novo nemško akcijo, ki bo tokrat gotovo prišla do izraza na vojaškem področju, katero pa bodo nedvomno spremljale tudi nove nemške diplomatske pobude. Nemška diplomacija očitno še ni opustila upanja, da se ji bo posrečilo zasesti neslogo med Anglijo in Francijo. Nemci računajo s tem, da se bodo Francozi premislili tveganj nadaljnjo borbo, čim bi Nemci dosegli kakšen večji uspeh v svoji izolirani borbi proti Angliji. Poleg tega menijo Nemci, da bodo po prvih vojaških uspehih na zapadu mogli ustrašovati manjše nevtralne države, da jim bodo ponudile v prvi vrsti na gospodarskem področju vse drugega koncesije, kakor so jim jih doslej.

Ruska sodba

Moskva, 29. okt. br. Tukajšnji politični krogi povsem trezno presojujejo položaj, ki je nastal z ukinjivjo prepovedi izvoza orožja in streliva iz Zedinjenih držav. »Pravda«, ki razpravlja o odločitvi ameriškega senata v svojem uvodniku naglašda, da pomeni veliko podporo zapadnim zaveznikom, ker bodo mogle le njihove ladje priti do ameriških luk in ker bosta mogla le ona dva plačati blago v gotovini.

V pričakovanju nemške ofenzive na zapadu

Francozi so zbrali poleg angleških čet za Maginotovo črto 80 dobro opremljenih divizij

London, 29. okt. br. Vsa politična javnost je z urlično pozornostjo pričakovala, kdaj se bodo izpolnile nemške grožnje. Po odločnih govorih nemških ministrov Götterbela in Ribbentropa ter po intenzivnih Hitlerjevih posvetovanjih z okrožnimi voditelji narodno-socialistične stranke, z glavni zastopniki vojske, mornarice in letalstva, po hudi kampanji nemškega tiska proti Angliji ter koncentraciji ogromnih čet in orožja na zapadni fronti je kazalo, da bo sedaj prišlo do prvega nemškega odločilnega udara proti zapadnim zaveznikom, doslej pa se ni ničesar zgodilo in se je v Londonu vznemirjenje politične javnosti že znatno poleglo.

Po mnenju nekaterih krogov sploh ne bo prišlo do nobene konkretne akcije z nemške strani. Menijo, da je Nemčija ne more tvegati nenapovedane ofenzive, v katerih bi morala žrtvovati do 150.000 človeških življenj.

Po mnenju drugih poučenih političnih krogov pa bodo Nemci ta teden res prešli li svojo že ponovno napovedano ofenzivo, na katero pa so zavezniki pripravljeni. Anglesko letalstvo, kolikor ga je bilo do ločeno za neposredno akcijo proti sovražniku na fronti, je že vse zbrano na svojih posebnih skrbno maskiranih letališčih tik za fronto. Ta letala se doslej sploh še niso mnogo angažirala v borbah. Anglesko vrhovno poveljstvo je hotelo iztežiti z ljudmi in aparati, vse dosedanje izkušnje pa so dokazale, da je anglesko letalstvo v tehničnem pogledu v premoči nasproti nemškemu. Tudi v številnem pogledu naglo narašča njegova moč od dne do dne. Angleska letalska industrija je že tik pred vrhunecem svoje produkcijske kapacitete. A poleg tega pa se Angliji lahko zanašajo na pomoč iz domovinov in pozneje še iz Zedinjenih držav.

Kar se tiče razmerja sil na kopnem, naglašajo vojaški strokovnjaki, da imajo tudi Francozi zbrani na fronti v Posarju in v vzdolž Rena 80 divizij vojskava, a poleg teh so še angleske čete katerih število se bliža že 200.000 mož. Ta vojska je sijajno opremljena z avtomatskimi in drugim orožjem in je njen pretežni del motoriziran.

Na fronti vlada medtem, kakor pričajo današnja vojna poročila, mir, ki pa potrjuje domneve omenjenih političnih krogov, da je to mir tik pred viharjem.

Slabo vreme ovira vojaške operacije

Pariz, 29. okt. AA. (Havas). Kar se tiče vojaškega položaja, je treba poudariti, da je vreme vsak dan slabše. Na Vogezih in v saarski pokrajini sneži. V drugih pokrajinah na fronti imajo zelo mrzel dež. Zemlja je povsod blatna, reke naraščajo, posebno pa Ren. Verjetno je da bodo postale velike vojaške operacije popolnoma nemogoče. Sedaj razpolaga nemško vrhovno poveljstvo z vsem človeškim in ostalim materialom, da bi mogla začeti in vzdržati svojo ofenzivo, zdi pa se, da je Nemce slabo vreme povsem iznenadilo, ker se je te to izjemno na zapadu začelo mnogo prej kakor druga leta. Treba bo čakati, da pride prvi suhi mraz, ki bi napravil zemljo trdo ne samo na fronti od Mozele do Rena, temveč tudi na vsem področju eventualnih bodočih vojnih operacij. Ker so oblaki zelo nizki, ni mogoče ničesar videti, zaradi česar niti nemško niti nasprotno letalstvo ne more praktično podvzeti ničesar. To je

zelo slab položaj za vsako ofenzivo, ker niti eno niti drugo poveljstvo nasprotnih vojsk ne more začeti velikih operacij. Pretekla noč je bila mirna, včeraj pa so bile živahne akcije izvidniških čet, posebno na francoski strani.

Zavezniško letalstvo pripravljeno za večje akcije

London, 29. okt. s. Poročevalec angleskega radia pri angleskem letalstvu v Franciji poudarja, da sta anglesko in francosko letalstvo pripravljeno za večje akcije v primeru potrebe. Doslej angleska letala pri svojih izvidniških poletih niso sploh nikdar nosila bomb in niso hotela napadati niti sovražnih vojaških objektov, da ne bi bilo žrtev med civilnim prebivalstvom, ki so pri takih napadih vendarle vedno neizogibni. Po sodbii ameriških opazovalcev je anglesko letalstvo bolj pripravljeno nego nemško. Je bolj izveščano in bolj opremljeno.

Letalske izgube zaveznikov

Pariz, 29. okt. s. Po uradnih francoskih podatkih, ki so bili pravkar objavljeni, je francosko letalstvo do 20. t. m. izgubilo samo 8 izvidniških letal. Nemci pa v istem času 24. Francoska letala so od začetka vojne izvršila 250 izvidniških poletov podnevi in 70 ponoči navadno v višini nad 8000 m. Za letalsko službo se v Franciji vsak dan prijavlja po 200 prostovoljcev. V kratkem bo v francoskih letalskih tovarnah zaposlenih že 300.000 delavcev.

Pogreb mornarjev nemške pomornice

Dunquerque, 29. okt. br. Popoldne so na tiskanjem pokopališču pokopali trupla častnika in petih mornarjev nemške pomornice, ki se je bržkone potopila nekje v Rokavskem prelivu. Kakor znano so ta trupla ribiči včeraj zjutraj našli na peščenih obali v bližini Dunquerquea. Pogreba nemških mornarjev so se udeležili tudi francoski admiral Platon Declaier ter drugi zastopniki francoske in angleške vojske.

Francosko vojno poročilo

Pariz, 29. okt. AA. Poročilo francoskega vrhovnega poveljstva št. 111 od 29. oktobra zjutraj pravi, da je bilo ponoči samo nekoliko omejene aktivnosti.

Nemško vojno poročilo

Berlin, 29. okt. br. Vrhovno poveljstvo nemške vojske je objavilo davi povsem kratko vojno poročilo, ki pravi, da na zapadni fronti ni bilo nikakih posebnih bojov.

Indijske čete v Evropi

London, 29. okt. AA. Uradno objavljajo, da so čete, ki so zapustile Indijo, v popolnem redu dospole na svoja določena mesta in da niti ena imela doslej nobenih izgub. Gotovo število pomorskih častnikov iz Indije služi v angleški vojni mornarici.

Veliki angleški nakupi vreč v Indiji

London, 29. okt. AA. (Reuter). Angleska vlada je pri zvezi indijskih predlinc jute naročila 500 milijonov vreč. To je eno izmed največjih naročil od začetka vojne. Angleska vlada bo v Indiji sklenila še druga velika naročila. Računajo, da bo nakupila še 500 milijonov vreč.

Nizozemska v borbi za svojo neodvisnost

Nemški vpad bi izzval nedogledne politične in vojaške posledice — Nemčija ne bi imela od njega nobene neposredne koristi in bi si nakopal samo nove sovražnike

Amsterdam, 29. okt. z. Vesti o koncentracijah nemških čet vzdol nizozemske meje, o prekinitvi telefonskega prometa z Nemčijo in še posebej o namerah, da bi nemška vojska vdrila preko nizozemskega morja in si ob nizozemski obali ustvarila oporišča za svojo vojno mornarico, posebno za podmornice, ter letalstvo za nadaljnjo borbo proti Angliji, so izzvale v nizozemskih krogih veliko vznemirjenje. Nizozemski listi so reagirali na te vesti splošno z nekaterimi demantiji, a nazadnje se je izkazalo, da je treba vendarle računati z vsakim možnim razvojem situacije.

Današnji nizozemski listi razpravljajo o položaju, ki bi nastal spriču eventualne nemške invazije v Nizozemsko. Na eni strani je možno, da Nemci zasledijo deželo, da bi si ustvarili svoja oporišča za nadaljnjo borbo proti Angliji, kakor to naglašajo zlasti newyorški časopisi. Na drugi strani je možno, da bodo Nemci zasedbo Nizozemske in Belgije poskusili obiti Maginotovo linijo ter vdreti v Francijo. Možna pa je še tretja kombinacija, da hočejo zasesti Nizozemsko le iz gospodarskih razlogov, da bi namreč tako prišli do nekaj surovin in drugega blaga ter svobodnih deviz, kolikor jih je še v deželi.

Pri analizi teh možnosti naglašajo listi, da bi imela nemška invazija v Nizozemsko hude politične in vojaške posledice. Predvsem je Angliji in Franciji mnogo na tem, da ostaneta Belgija in Nizozemska nevtralni. Sicer koncentracije nemških čet na holandski meji sta zavezniški vrhovni poveljstvi nedvomno ukrenili že vse potrebno, da bi Nemčiji zasedba Nizozemske nič ne koristila, nego bi nasprotno zahtevala od nje le velikih žrtev. Poleg tega pa bi Nemci morali računati s tem, da se jim bodo Holandi uprli z vseni svojimi oboroženimi silami, a tudi z izrazbo vseh svojih tehničnih prednosti.

V političnem pogledu bi izzvala prekinitev nizozemske nevtralnosti po vsem svetu nedvomno zelo veliko reskejšo. Ena izmed prvih posledic bi bila, da bi se vse manjše nevtralne države takoj združile v obrambne bloke, ki bi obroč, katerega sta zgradili Belgija in Anglija okrog Nemčije doslej le napol, še znatno izpopolnili.

V zvezi s tem so se razširile vesti, da je Belgija Nizozemski ponudila vojaško zvezo, Nizozemska vlada je to ponudbo zaenkrat odklonila. V političnem pogledu bi ta zveza dejansko omejila nizozemsko neodvisnost. Svojo nevtralnost tolmači Nizozemska tudi z vidika svoje neodvisnosti. A tudi v praksi ta zveza ne bi mogla priti do prave veljave. V primeru nemškega napada na Belgijo bi Nizozemska mogla svoji zaveznici le malo pomagati, ker bi morala na lastnih mejah koncentrirati vse svoje razpoložljive sile. Kakor znano, je nizozemska meja z Nemčijo mnogo daljša kakor belgijska.

Nemške grožnje Nizozemski samo propagandni manever?

Pariz, 29. okt. z. Tudi v Parizu so naraščajoče nemške vojaške priprave zbudile mnogo pozornosti in izzvale celo vrsto komentarjev. Nobenega dvoma ni, naglašajo pariški vojaški krogi, da bo vsak nemški sunek proti Maginotovi črti odbit. Zato ni neverjetno, da bodo Nemci skuša-

li vdreti v Francijo preko Nizozemske in Belgije. Na to kaže tudi okoliščina, da so Nemci, ki so jih koncentrirali na nizozemskih mejah, prejeli mnogo holandskih učnih knjig.

Vendar pa tudi tu računajo z možnostjo, da je vse skupaj spet samo nanever, nemške propagande, ki hoče ustrašovati nevtralne države. Zato je tudi švicarska vlada z vso odločnostjo demantirala vesti, da se je na švicarskih mejah koncentriralo 12 divizij nemškega vojskava. Če bi take vesti še nadalje krožile po švici, bi nedvomno ne vplivale ugodno na razpoloženje švicarske javnosti.

Belgijska manifestacija za mir

Bruselj, 29. okt. s. Dopoldne je bila v prisotnosti belgijskega kralja slovesna maša za mir. Udeležili so se je papežev nuncij, predsednik senata in narodne skupščine, predsednik in člani vlade, množični generali in druge odlične osebnosti. Kardinal primas Belgije Van Roey je imel nagovor, v katerem je med drugim dejal: V kolikor nadaljnji obstoj države ne bi bil neposredno ogrožen, bi bil zločin proti domovini, če bi kdo državo potegnil v sedanjo vojno. K sreči garantirajo nevtralnost Belgije formalne izjave vseh držav, ki so sedaj v vojni, kakor tudi odločnost belgijske armade in kralja.

Grčija bo branila svojo neodvisnost

Atene, 29. okt. br. Grški kralj je danes pregledal častniški kader grškega vojnega brodogradila in letalskih sil v Pireju. Pri tem je imel govor, v katerem je naglasil, da je grški narod odločno pripravljen braniti svojo neodvisnost in svoje interese na morju, na kopnem in v zraku. Svoj veliki patriotizem je izpričal s tem, da je podprl grško letalstvo s svobodnimi prispevki, ki so dosegli 370 milijonov drahem.

Turški narodni praznik

Ankara, 29. okt. AA. V vsej Turčiji so z velikim navdušenjem proslavili 16-letnico turške republike. V vseh mestih so bile velike vojaške parade, razne druge svečanosti in ljudske veselice. Vsa mesta so bila okrašena z zastavami. Predsednik turške republike İsmet İnönü je opoldne sprejel v palači turške narodne skupščine člani vlade, poslance in zastopnike diplomatskega zbora, ki so mu čestitali k današnjemu narodnemu prazniku. Popoldne sta bila v Ankari velika parada turških čet in nastop turške mladine.

Baldur v Schirach nespo-soben za vojaško službo

Pariz, 29. okt. o. Agencija Havas poroča, da se je vojda nemške mladine Baldur v Schirach prostovoljno javil za službo v vojski, da bi bil za zgled vsem drugim. Vendar pa ga je zdravniška komisija odklonila.

Ruske dobave živil Nemčiji

Rusija bo dobavila Nemčiji v dveh mesecih milijon ton žita

Moskva, 29. okt. AA. (Havas). Prvi rezultat, ki ga je nemška gospodarska misel dosegla v zadnjih dneh v Moskvi, je bil ta da se je sklenil nakup milijon ton žita, ovsu, in rži, ki se morajo dobaviti Nemčiji v dveh mesecih. Splošno mnenje je, da Rusija lahko brez težav dobavi Nemčiji še drugi milijon ton živil. Rusija je že leta 1938 izvozila v Anglijo in Belgijo 2 milijona ton teh pridekov. Smatra se, da bi moglo to storiti tudi to leto, ne da bi najmanj bila oškodovana preskiba v Rusiji sami. Poročila o žetvi l. 1939 niso bila povsem zadovoljiva. Dasi žetev ni bila slaba, se more smatrati, da tudi ni bila posebno dobra. V pokrajini Saratova je bila zelo velika suša in splošno klimatski pogoji v jugovzhodnem delu evropske Rusije niso bili taki da bi se mogla pričakovati dobra žetev v teh krajih. Med člani nemške delegacije, ki so ostali v Moskvi, in člani ruskega komisarjata za zunanjo trgovino se pogajanja nadaljujejo. Nekateri nemški delegati in strokovnjaki so večeraj zapustili Moskvo, zdi pa se, da bodo na njihovo mesto prišli drugi iz nemških krogov, ni dobiti poročil. Ni dvoma, da bodo ti razgovori dosegli rezultat vendar pa v tem pogledu precej težavne.

Nemški gospodarski položaj v francoski luči

Pariz, 29. okt. br. Parizski listi objavljajo nekaj zanimivih podatkov o gospo-

darskem položaju v Nemčiji. Ugotavljajo, da je nemški gospodarski strokovnjak Brinmann, ki je imel pred kratkim na nekem zborovanju zastopnikov nemškega gospodarstva govor, po katerem o njem ni samem več slišati rekel, da se mora Nemčija boriti s težavami na treh področjih: na področju prehrane na področju oskrbe s pogonskimi sredstvi ter na področju oskrbe z železno rudo. Položaj glede prehrane je razviden že iz uvedbe živilskih kart, takoj ob pričetku vojne. Glede bencina ugotavljajo listi, da ga rabi Nemčija v vojni na manj 15 do 20.000 ton na leto. Sama proizvede 6 milijonov ton raznih naftoprodov. Iz Rumunije lahko uvaža 4 do 5 milijonov ton. Koléna ruskega petroleja, ki so bile na razpolago za zvoz, so v preteklem letu znašale en milijon ton. Po teh računih bi morala Nemčija poskrbeti še naknadno dobavo 3 do 7 milijonov ton.

Popolni in potrebščini v Španiji

Madrid, 29. okt. AA. (Havas). Guverner mesta Madrida je pozval vse procente in veletrgovce v Madridu in v provinci naj mu predložijo seznam živiliških potrebščin, ki jih imajo v svojih zalogah.

Spor zaradi „City of Flint“

Ameriška uradna kritika o postopanju ruskih oblasti v Murmansku

Moskva, 29. okt. AA. (Havas). Iz Murmanska javljajo agenciji Tas, da je zaplenjena ladja „City of Flint“ zapustila pri stanju še večer 28. oktobra, ko je bilo končano popravilo strojev.

London, 29. okt. o Ameriško zunanje ministrstvo je objavilo v Washingtonu pregled dosedanjega razvoja incidenta z ladjo „City of Flint“. Izjava ugotavlja, da je mogoče rusko stališče nevtralnosti na podlagi tega incidenta resno kritizirati in da ruska vlada v tem primeru ni pokazala volje za sodelovanje z ameriško vlado. Rusija je odklanjala informacije o ladji „City of Flint“, ki jih je ameriška vlada zahtevala. Čelo snovi se ni sporečilo, če je ladja odplula ali ne. (Kakor pripominjajo v Londonu je še eno uro po objavi te ameriške izjave ruska agencija Tas po radiu objavila, da je ladja „City of Flint“ odplula, ni pa povedala niti časa odhoda niti drugih podatkov. Medtem je iz Kodanija prišlo poročilo, da so videli „City of Flint“ v petek ponoči že ob zapadni norveški obali).

Nadaljevanje finskih pogajanj z Rusijo

Rusi so baje opustili svojo zahtevo po Alandskih otokih, vendar pa je položaj še vedno nejasen

Helsinki, 29. okt. z. Finska pogajanja z Rusijo se bodo nadaljevala, kakor vse kaže, sredi prihodnjega tedna. Finska vlada je zaključila svoja posvetovanja in je finska delegacija že prejela nova navodila za pogajanja na osnovi novih ruskih predlogov. Kakor zatrjujejo poučeni politični krogi, so Rusi umaknili svoje zahteve glede Alandskih otokov. V smislu navodil, ki jih je vlada dala finski delegaciji, je Finska pripravljena odstopiti Rusiji otoke Hogland, Seiskar in Tytsary, Rusija pa bi v tem primeru odstopila Finski nekaj vasi v Kareliji. Glasilo finskega zunanjega ministra „Helsinki Sanomags“ pravi v svojem današnjem komentarju o bližnjem ponovnem odhodu finske delegacije v Moskvo, da finska vlada stvarno nekaj časa ni vedela kakaj so bila pogajanja prekinjena. „Usuiomags“ meni, da bodo sprico ruskega preokreta pogajanja trajala še zelo dolgo. Zaradi tega se bodo morale finske vojaške priprave intenzivno nadaljevati, kar pa ne narekuje nikakega optimizma. Finska vlada se je odločila trdno braniti svojo neodvisnost in ne vtrlnost, toda treba si je biti na jasnem, da bi mogla vsaka finska odklonitev ruskih zahtev povzročiti hude posledice.

Rooseveltovo sporočilo Finski vladi

Amsterdam, 29. okt. o. „Telegraaf“ poroča iz Finske, da je finska delegacija prejela pred odhodom v Moskvo posebno sporočilo predsednika Roosevelta, ki je prosi, naj ga obvestijo, če bi grozila med pogajanja z rusko vlado Finski kakšna nevarnost. List pravi, da se finski merodajni krogi boje, da ne bi ruska vlada prekinila pogajanja in se zadovoljila s tem, da bi Finski zagrozila s stalno napetostjo, ki bi jo prisilila k stalni mobilizaciji. Menijo, da se pogajanja v Kremlju ne bodo pričela pred četrtkom.

Litovska vojska v Vilni

Izmenjava pozdravnih brzojavk med litovsko in rusko vlado

Pariz, 29. okt. j. Iz Kovna poročajo o podobnostih zasedbe Vilne po litovskih četah. Prastara prestolnica Litve je bila za sprejem svoje vojske okrašena z zelenjem in zastavami. Na dohodnih cestah so pričakovale litovsko vojsko množice prebivalstva, ki so vojake obule s cvetjem. Pri sprejemu so bili navzoči tudi nekateri odposlanci ruskih oblasti, ki uravnavajo prihod sovjetskih čet v dogovorjene kraje v Litvi. Litovske čete so bile sprejete z nepopsnim navdušenjem. Takoj po zasedbi Vilne je predsednik litovske republike poslal udanostni brzojavki Stalinu in komisarju za zunanje zadeve Molotovu. Obe brzojavki imata silno vsebino. V njih tolmachi predsednik Litve hvaležnost svojega naroda ruskim osvoboditeljem ter podčrtava skupne interese ruskega in litovskega naroda, ki so z izravnanjem vseh medsebojnih nesoglasij ustvarili solidno podlago za gospodarsko in kulturno sodelovanje med Rusijo in Litvo za dobro in napredek obeh narodov.

Na brzojavke predsednika litovske republike in predsednika vlade sta odgovorila Molotov in Stalin s pozdravnima brzojavkama, v katerih želite ob zasedbi prastare litovske prestolnice Vilne poglavarju litovske republike ter predsedniku vlade kakor tudi vsemu litovskemu narodu srečo in uspeh v bodočem razvoju litovske države, ki bo deležna s strani Sovjetske unije vsestranske podpore.

Kovno, 29. okt. br. Danes so litovske čete zavzele vse področje okrog Vilne, ki

ga je Rusija odstopila Litvi. Železniški promet med Kovnom in Vilno je že obnovljen.

Protest poljske vlade

London, 29. okt. s. Društvo narodov je objavilo noto, ki mu jo je poslala poljska vlada, da ne priznava ruskega odstopa Vilne Litvi. Z objavo te note je Društvo narodov priznalo obstoj legalne poljske vlade.

Papež proti politiki sile

Govor ob posvetitvi 12 misijonskih škofov

Vatikan, 29. okt. AA. Dopoldne je papež posvetil 12 novih misijonskih škofov, med njimi 4 domače škofo iz Ugande, Madagaskarja, Indije in Kitajske. To je bilo prvič, da se je papež Pij XII. udeležil take ceremonije, odkar je zasedel papeški prestol. Imel je ob tej priliki govor, v katerem je med drugim dejal: „Prav tako kakor je naš Odrašenik poslal nekega dne majhno skupino apostolov brez vseh sredstev, da osvojijo ves svet ne s silo orožja, temveč s slovesno in usmiljenostjo, danes tudi mi, ki zastopamo Odrašenika na zemlji, pošiljamo vas dvanaest, ki se ne naslanjate niti na tujo moč, temveč imate samo zaupanje v božjo milost, ki krepi dušo, da bi v deloval v evangeliki doktrini in krščanski civilizaciji za ceno še tako velikih žrtv med narodi, ki so po prostoru oddaljeni od nas, našemu srcu pa bliži.“

Govorec o Kristovem kraljestvu na dan proslave Kristusa Kralja, ki se praznuje danes, je papež dejal med drugim: „Srečne so države, ki so sprejele zakone po evanđelijskih naukih in ki ne odrekajo spoštovanja Kristusa Kralja. Zares so pri takih narodih vzajemni interesi in odnosi med državljani skladajo z moralnimi pravili in pravicami in je pri njih tiranija neznanja. Pri njih se oblast spoštuje, pravična svoboda pa se tam ne ruši. Končno se pri teh narodih istočasno utrjuje sloga dočim fizična moč nima velikih podvigov.“

Seja uprave SKJ

Beograd, 29. okt. p. Na seji izvršnega odbora saveza SKJ je bilo sklenjeno, da se skliče plenum upravnega odbora saveza SKJ za 18. in 19. novembra na sejo v Beogradu.

Slava zagrebškega artilerijskega polka

Zagreb, 29. okt. o. Danes je proslavil topniški polk kraljevice Tomislava ob obletnici dneva ko je hrvatski sabor proglašil odcepitev od Avstro-Ogrske monarhije. Svojo krstno slavo proslavi se prisotnovali vsi generali zagrebške posade, kakor tudi poveljniki orožniške brigade banovine Hrvatske, general Tartaglia, podban dr. Krbek, načelnik notranjeja oddelka banske oblasti Bojkić komisar zagrebške mestne uprave Starčević in mnogi drugi predstavniki.

Slava zagrebškega artilerijskega polka

Zagreb, 29. okt. o. Danes je proslavil topniški polk kraljevice Tomislava ob obletnici dneva ko je hrvatski sabor proglašil odcepitev od Avstro-Ogrske monarhije. Svojo krstno slavo proslavi se prisotnovali vsi generali zagrebške posade, kakor tudi poveljniki orožniške brigade banovine Hrvatske, general Tartaglia, podban dr. Krbek, načelnik notranjeja oddelka banske oblasti Bojkić komisar zagrebške mestne uprave Starčević in mnogi drugi predstavniki.

Seja uprave SKJ

Beograd, 29. okt. p. Na seji izvršnega odbora saveza SKJ je bilo sklenjeno, da se skliče plenum upravnega odbora saveza SKJ za 18. in 19. novembra na sejo v Beogradu.

Čsl. narodni praznik na zapadu

London, 29. okt. s. Ob obletnici češkoslovaškega narodnega praznika je smoli govoril po radiu češkoslovaški poslanik v Londonu Jan Masaryk. Izjavil je, da se Čehoslovaki borijo za svobodo Evrope ker samo v svobodni Evropi lahko obstoji svobodna Češkoslovaška.

Nemško poročilo o dogodkih v Pragi

Praga, 29. oktobra AA. (DNEB). Na Češkem in Moravskem, kjer so prejšnja leta slavili današnji dan kot državni praznik je ta dan potekel v miru. Prebivalstvo je delalo kakor navadne dni. Samo v Pragi je neka skupina mladih ljudi poskušala demonstrirati. Policija je neko večjo skupino teh mladih ljudi na Vavčevem trgu razgnala. Drugih incidentov pa ni bilo.

Nova iranska vlada

Teheran, 29. okt. AA. (Havas). Ker je vlada podala ostavko je kralj ob otvoritvi parlamentarnega zasedanja povelji doseganju pravočasne ministru Daftariju mandat za sestavo nove vlade. Dosedanji predsednik ministrskega sveta Džam je bil menovan za dvorčnega ministra. Novo vlado so danes sprejeli na Ivoru. Politični krogi demantirajo vesti o tem, da se bodo sestali zastopniki držav, ki so podpisale samski pakt.

Pariz, 29. okt. AA. Iz Teherana poročajo, da so v novo iransko vlado, ki je se postavil snovi Daftari vstopil Mozafar Alma kot minister za zunanje zadeve. Achard Hekmat kot minister za notranje zadeve. Ahmed Nakjavan kot finančni minister.

Perzijska agencija javlja: Dne 26. oktobra se je začelo 12. zasedanje zakonodajne zbornice. V prestolnici besedi je bilo posebno pomembno priznavanje vlade, ki je prineslo najboljše uspehe na gospodarskem in socialnem polju. Odnosi z drugim državljani posebno s sosednim temelje na priateljstvu in vzajemnem spoštovanju. Ker je trgovinska konvencija z Rusijo potekala, je prišlo do zastoj v trgovinskih razgovorih vendar je upati da se bo sprito vzajemno dobre volje kmalu dosega namerno razmerje med obema državama. Glede na sporazid v Evropi je kralj omenil, da je vlada zavzela stališče absolutne nevtralnosti, ker na vojna novozroča neugodno po sledice v finančnih in gospodarskih vprašanjih vseh narodov pomeni nevarnost za ves svet in za to želja da bi se čim prej dosegel mir.

Torpediranje rumunskega petrolejskega parnika

Bukaresta, 29. okt. s. 9000 tonski rumunski parnik „Ospenias“, ki je bil nato-vorjen z rumunskim petrolejem za Francijo, je bil torpediran ob francoski obali blizu lukse Quesson. Parnik, ki se je vne-trjal zgoraj, se je potopil. 50 meš-pasidke se je bržkone ponesrečilo.

Shod SDS v Beograd

Beograd, 29. okt. p. Dopoldne je bila v kavarni Trantafilović javno zborovanje SDS. Predsednik stranke dr. Budisavljević je prišel na zborovanje šele pred koncem ker je bil prej službeno zadržan. Shod je otvoril bivši pomočnik ministra Toša Radić, ki je najprej počastil spomin pokojnega Svetozarja Pribičevića in izrekel priznanje dosedanjemu predsedniku stranke Adamu Pribičeviću. V svojem govoru je nadalje navedel glavna načela SDS, ki jih je označil že novi predsednik dr. Budisavljević v svoji nedavni izjavi. Za njim so govorili še drugi govorniki: radni dr. Budisavljević, ki so ga vsi prisotni navdušeno pozdravili.

Slovo poslanika Campbella

Beograd, 29. okt. p. Angleško jugoslovanska liga je priredila danes v slovo angleškemu poslaniku Ronaldu Campbellu čajanko, ki so se je udeležili poleg mnogih drugih uglednih osebnosti tudi francoski, poljski in ameriški poslaniki.

Slava zagrebškega artilerijskega polka

Zagreb, 29. okt. o. Danes je proslavil topniški polk kraljevice Tomislava ob obletnici dneva ko je hrvatski sabor proglašil odcepitev od Avstro-Ogrske monarhije. Svojo krstno slavo proslavi se prisotnovali vsi generali zagrebške posade, kakor tudi poveljniki orožniške brigade banovine Hrvatske, general Tartaglia, podban dr. Krbek, načelnik notranjeja oddelka banske oblasti Bojkić komisar zagrebške mestne uprave Starčević in mnogi drugi predstavniki.

Seja uprave SKJ

Beograd, 29. okt. p. Na seji izvršnega odbora saveza SKJ je bilo sklenjeno, da se skliče plenum upravnega odbora saveza SKJ za 18. in 19. novembra na sejo v Beogradu.

Nj. Vel. kraljica vzdala temeljni kamen za osrednjo dijaško kuhinjo v Beogradu

Beograd, 29. okt. p. Na zemljišču, ki ga je poklonila beograjska občina v ulici Miloša Velikega, so danes slovesno blagoslovili temelj nove osrednje dijaške kuhinje v Beogradu. Temeljni kamen je vložila Nj. Vel. kraljica Marija. Navzoči so tudi bili Nj. Vis. knežinja Olga, minister za socialno politiko dr. Budisavljević, vojni minister general Nedić, prosvetni mini-

ster Maksimović in mnoge druge ugledne osebnosti. Temeljni kamen je blagoslovil patriarh Gavril ob mnogostevilni asistenci pravoslavne duhovščine. Minister dr. Budisavljević je v svojem govoru poudarjal veliko skrb Nj. Vel. kraljice Marije za doraščajočo mladino. Poslopje nove dijaške kuhinje bo veljalo 3.5 milijona din.

Izredni občni zbor JAS

Včeraj so v Ljubljani ustanovili nov »Atletski savez kraljevine Jugoslavije« s sedežem v Zagrebu. Za predsednika je bil izvoljen Veljko Ugrinič. Delegati slovenskih klubov v dveh taborih.

Ljubljana, 29. oktobra. Na predlog zagrebškega atletskega podsaveza je bil danes ves dan pri Mikiću izredni občni zbor JAS, ki je imel nalogo reorganizirati našo atletiko v duhu nove politične ureditve v državi. V glavnem je šlo za ustanovitev posebnega slovenskega, hrvatskega in srbskega atletskega saveza in ustanovitev vrhovnega atletskega saveza za vsa država.

Zborovanje je točno ob 10. otvoril predsednik JAS ing. Gruđen, ki je po kratkem pozdravu delegatov in ministrskega odposlanca g. Milana Šuštića predlagal ustanovno brzojavko Nj. Vel. kralju Petru II. Predlog je bil sprejet z burnim odobravanjem.

Na občnem zboru je bilo vsa zastopanih 50 klubov (od 56, ki jih šteje JAS). Čitanje poročil posameznih funkcionarjev ni bilo, ker so klubi prejeli poročila razmnožena že prej in se je zato takoj začela razprava o njih. Po končani debati je bila soglasno sprejeta razrešnica odboru, nato pa je vodstvo občnega zbora prevzel najstarejši delegat načelnik g. Ivo Sanci.

Glede izprizembe pravil so bili stavljeni trije predlogi. Po zagrebškem naj bi se vrhovni atletski forum imenoval »Atletski savez kraljevine Jugoslavije«. Beograščani pa so predlagali »Vrhovni jugoslovanski atletski savez« medtem ko je bil ljubljanski delegat za stari naziv JAS. Pri glasovanju je prodir s 26/24 zagrebški predlog, ker se Beograščani svojega umaknili že pri tem glasovanju se je izkazalo, da element slovenskih klubov, ki so v ostalem imeli večino (Slovenci 24, Hrvati 20, Srbi 6 glasov) niso bili enini kar je imelo bozneje še usodne posledice.

Po razpravi o določitvi sedeža vrhovnega saveza je glasovanje izpadlo v prilog Ljubljane v prej omenjenem razmerju. Sedaj bi moralo priti še do novega »finalnega« glasovanja med Ljubljano in Zagrebom, ki pa se ni izvedlo, temveč je bil občni zbor zaradi pozne ure odložen na popoldne.

Popoldanski del se je nato razvijal zelo hitro, prišel pa je hude udarce za slovensko atletiko, ki smo si jih žal krivi sami. Najprej smo propadli glede predloga, da bi bil sedež vrhovnega saveza v Ljubljani, kar je bilo dopolnje že skoraj sklenjeno. Zagrebčanom je namreč v odmoru uspelo, da so pregovorili beograjske delegate, ki so glasovali zanje, tako da bo bodoči vrhovni atletski forum še nadalje ostal v Zagrebu.

Pri glasovanju o novih pravilih je s svojim predlogom prodir član beograjske Jugoslavije g. Simić, medtem ko je predlog našega delegata spet propadel, zagrebškega pa so umaknili. Pri glasovanju za novi eksperimentalni odbor v okviru novih pravil, je za tem spet zmagala lista g. Simića iz Beograda predlog slovenskega delegata pa je bil s 23/26 glasovom odklonjen. V tem odboru so torej kot predsednik Veljko Ugrinič, kot tajnik Fuchs, kot blagajnik Zvonko Marjan in kot tehnični referent Kraljačić.

Današnji izredni občni zbor JAS je bil vreden mejnika v nadaljnjem življenju naše atletike, toda žal sta vladala in »pozicija« v našem atletskem podsavezu zamudili pri-ložnost, da bi se bili uveljavili kakor gre Slovincem po številu in moči aktivnega članstva.

Drobiž s severne meje

Maribor, 29. oktobra. Še dobro je v spominu tragična smrt naših delavcev Strnad, Dittmajerja in Robnika. Ruško delavstvo je danes na pieteten način počastilo žrtve dela ter se odložilo njihovemu spominu. Na ruškem pokopališču se je zbrala tants množica ljudi, predvsem delavstva da prisostuje svečanemu odkritju spomenika žrtvam dela na ruškem pokopališču. Delavski zastopniki so se v svojih govorih spominjali nesrečnih pokojnikov, ki so padli na fronti dela. Spominik je krasno umetniško delo akademskega slikarja in kiparja Ljosteta Šušmelja. Za spomenik je prispevalo delavstvo k stroškom s prostovoljno zbirko, ki so jo podprli tudi drugi Rušani.

V Beogradu umorjen Mariborčan

V današnji nedeljski številki je poročalo „Jutro“ iz Beograda o skrivnostnem zločinu, katerega žrtev je postal 57letni upoko-jevi pomorski kapitan Josip Čepić. Policijska preiskava je dosegla da je nesrečni umorjenec Mariborčan. Josip Čepić je bil rodom iz Slovene Grada, stanoval pa je v Mariboru. Pred 14 dnevi je odpo-oval iz Maribora v Beograd. Namenjen je bil, kakor je zatrjeval pred odhodom, k svoji sestri v Černovice Beograjska poli-cija je našla v Mariboru nekoga pokojni-ovega soročnika, ki je izpovedal nekatere za preiskavo koristne stvari. Josip Čepić je sicer prodal pred odhodom svojo hišo, za katero je prejel 200.000 dinarjev, ki jih je pa večinoma porabil za poravnava starih obveznosti. Iz tega je domnevati, da ni imel pri sebi veliko denarja. Znano pa je da je bil umorjen Čepić v ženski druž-bi zelo kavalirski in šentimenski.

Dom zadrugarjev na Pohorju

Dopoldne je bil pri »Novem svetue« usta-novni občni zbor »Stavbne zadruge za-družnih uslužbencev v Mariboru«. V imenu pripravljalnega odbora je poročal g. Va-land Stefan. Namen zadruge je, da postavi na Pohorju okrevališče. Glavni čezl odpa-de na Mariborčane. Okrevališče bodo gra-dili na zemljišču, ki je v sredini med Ma-riborsko in Ruško koto, to je v občini Frajham. Celotna parcela meri 182.113 kv. m. Toplo so pozdravili občni zbor gg. dr. Pečovnik kot zastopnik Saveza nabav-ljalnih zadrug, Muraus v imenu železni-čarske nabavljalne zadruge, Gvardjancić v imenu ljubljanskih združnih nameščen-cev, Filipić v imenu društva združnih uslužbencev v Mariboru. o sprejetju pravil so bili izvoljeni v upravni odbor Valand, Čretnik Močivnik, Kolar, Žerjav, Gombač, Volčič Reisman in Gvardjancić iz Ljub-

ljane, namestniki so Arzenšek Reicher, Kramberger in Paškolin. V nadzornem od-boru pa so: Filipić, Trošt, Kosi, Krese, Tarman in Rbersak iz Zabukovcev, na-mestniki: Laurič, Orešič, Kovač in Hrova-tin.

Skriti tisočaki ukradeni

Posesnik Jožef Fajš v Pretržu pri Črešnjavcu je imel v zi u svoje kleti skri-te štiri tisočake in 500 din. Ko je ho-tel te dni pogledati, kaj je z denarjem, pa je osupnil, ko je spoznal, da je denar iz-ginil. V zvezi s tem so orožniki zajeli na Pohorju nekoga Karla Toša ter Elizabeto Gselmanovo. Pod težo obremenjenih okoli-ščin sta oba priznala krivdo. Pri nji su so našli še samo 600 din. Z denarjem sta se peljala v Celje, Slovenj Gradec in Ptuj, kjer sta denar zapravila.

Papir in lepenko sta kradla

Orožniki so aretirali nekoga Josipa K. ter njegovega 17letnega brata. Josip K. je bil zaplen v tvornici lepeneke na Slad-kem vrhu, kjer je v zadnjem času izginila priprava za izdelovanje lepeneke. Na nje-govem domu so našli večjo množico papir-ja ter lepeneke, ki je bila ukradena iz skladišča tvornice. Pri zaslišanju sta izpove-dala, da sta hotela izdelovati iz ukradene-ga papirja ter lepeneke šolske zvezke, da bi na ta način prišla do denarja. Zadeva bo imela svoje odmeve pred sodiščem.

KLISEJE
ENO
VEČBARVNE
JUGOGRAFIKA
SE PETRA NASIP 23

IVAN GROS
žel. uradnik v pokoju
Pogreb bo jutri ob 14. iz mrliške veže javne bolnice na pokopališču pri Sv. Križu.
LJUBLJANA, 29. oktobra 1939.
ŽALUJOCI OSTALI.

MESTNA HRANILNICA LJUBLJANSKA

je največji slovenski pupilarnovarni denarni zavod

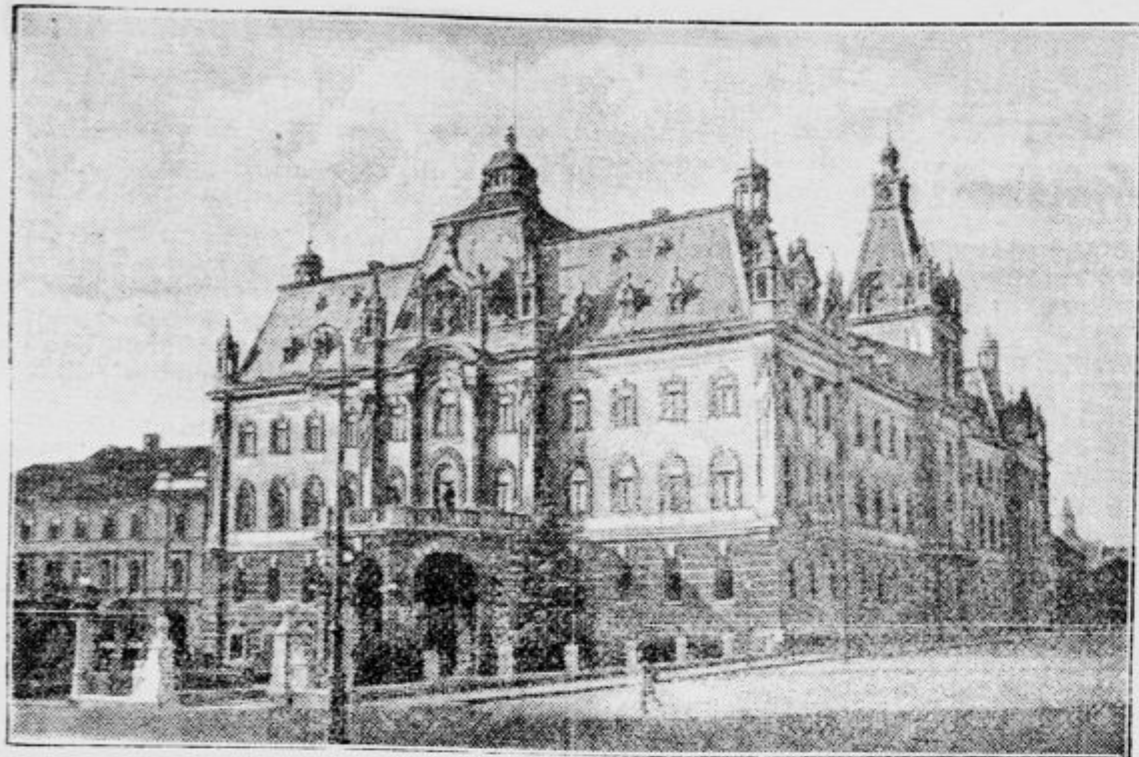
Dovoljuje posojila na menice in vknjižbe

Za vse vloge in obveze hranilnice jamči

MESTNA OBČINA LJUBLJANSKA

Spet so se odprla vrata univerze

Naša najvišja znanstvena ustanova se v tolikšni stiski prebija do dela in obstanka, da ji je v resnici nujno treba pomoči

Bivši deželni dvorec — zdaj poslopje univerze kralja Aleksandra Zednitelja

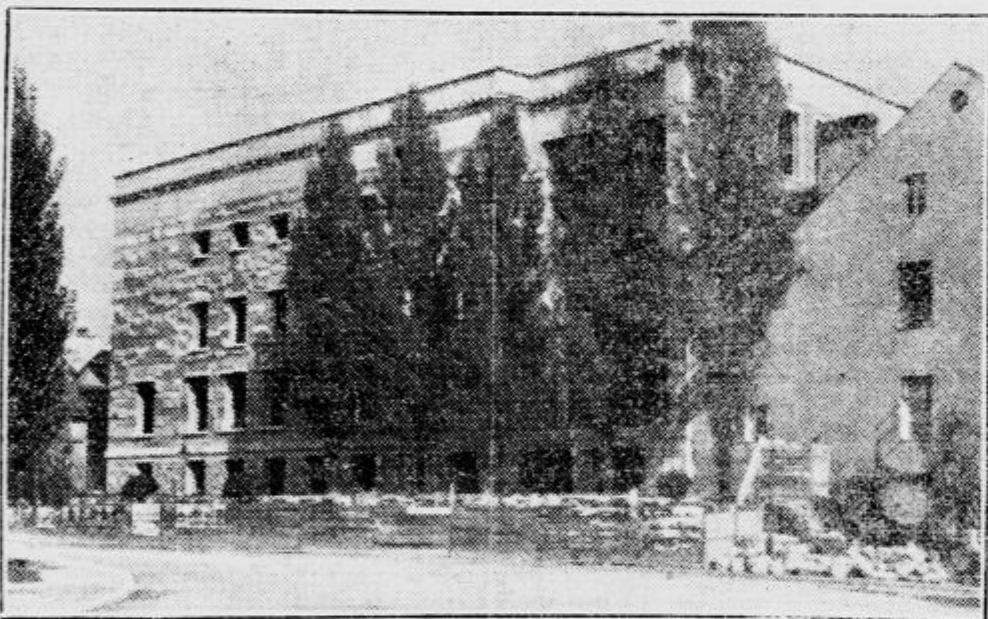
Spet so se odprla vrata slovenske univerze. Novo šolsko leto. Zimski semester. Semester vpisovanja novincev in razumljivo. Dva tisoč mladih ljudi na univerzi. Zbrana je armada, da govorim v znamenju časa, armada, ki šteje dva tisoč ljudi. Dva tisoč mladih ljudi na univerzi, lahko rečem, če nas par starih tičev odštejem. E, nič več ni, častitljivi rod starih bajt izumira. Strebarji so se opasno razporedili, nemara zato, ker je vedno več deklet na univerzi. Sicer pa nič ne rečem, dvatisoč študentov, to je vsaj zadovoljiv rezultat. Seveda, manj zadovoljive so razmere na tej univerzi, prav posebno na tehniški. Če komu, potem lahko verjamete osemnajstsemestrski »bajti«. Kar dovolj časa sem imel, se vam ne zdi, da sem si ogledal univerzo od vseh strani.

Rojstvo Almae matris

Zgodovina razlaga in uči. Zato bo kratek pregled borbe za našo univerzo marsikoga zanimal. Saj prav radi neinformiranosti javnost po večini ne pozna potreb in težav svoje najvišje kulturne institucije.

Prvi začetki višjega šolstva na teritoriju Slovenije segajo tja v sedemnajsto stoletje, ko so v Ljubljani na jezuitskem kolegiju upeljali filozofski in teološki študij, seveda v smislu in v uredbi tistega časa. Kratek oris borbe za univerzo po razsulu habsburške monarhije pa je približno takle:

Novembra 1918 so slovenski profesorji, zdravniki in tehniki ustanovili vseučiliško komisijo. S tem začne štadij resnega prizadevanja. Marca 1919 je prišlo uradno obvestilo, da je vlada dovolila ustanovitve vseučilišča. Čez čas je bila vest demantirana.

Vseučiliška knjižnica, ki še čaka dograditve

rana. Dr. Ramovž je sestavil spomenico slovenskim poslanecem. Društvo inženjerjev pa, ki je spoznalo dolgovestnost borbe za celotno univerzo in za kredite sploh, je doseglo, da je deželna vlada že maja odobrila potrebne vsote za ustanovitve tehničnih visokošolskih tečajev, ki so se vršili na Obrtni šoli v štirih sobah in v garderobi. Po najrazličnejših težavah je končno 9. julija 1919. narodna skupščina sprejela še zakon o ustanovitvi univerze v Ljubljani. Nastalo je seveda takoj vprašanje prostora. Mislili so najprej na topničarsko, potem na domobransko in tudi na IV. belgijsko vojašnico. Končno so našli rešitev v današnjem zasilnem stanju.

Tehnika brez doma

Še težje je bilo s tehnično fakulteto. Naša tehnika se je razvila v zanosu svobode, kakor smo jo pojmovali takoj po prevratu v mladi državi. Zato nosi še danes pečate same poštovitvalnosti. Prvi potiski segajo v dobo tehničnih tečajev pod gostaško streho Obrtne šole. Na realni v Vegovi ulici pa so imeli za par tedenskih ur na razpolago risalnico in kemično predavalnico. V tem času je Kranjska hranilnica, katere last je bilo realčno poslopje, dala na razpolago klet v južnem traktu, kjer se je z domačimi skromnimi sredstvi in lastnim pridnim delom ustanovil del naših »lukenj« ali laboratorijev za kemike. Ze v prvem študijskem letu se je uvidela popolna nemožnost razvoja, če tehnika ne dobi svojih prostorov. Na visokih mestih so tudi takrat kazali malo volje za nas. Priskočili so na pomoč naši domači tehnični krogi. Osnovni se je gradbeni komite. Z izredno požrtvovalnostjo, ob velikodušni podpori komitije za splošno demobilizacijo, Zveze industrijcev in posameznih domačih mecenov so z osebnimi intervencijami dobili pri domačih podjetjih in zavodih in pridomači industriji podporo, posebno v materialnih. Stavbišče so dobili od Nemškega viteškega reda.

Streha za silo

Avgusta 1921 je pričela Stavbna družba graditi poslopje na Aškerčevi cesti poleg

Srednjetehtnične šole. Pri prevzemanju materiala in pri kontroli dela so v veliki meri pomagali tudi slovenski študentje sami. Mudilo se je precej, kajti v letu 1921/22 je bila na Obrtni šoli na razpolago le še ena soba. Dopršitev zgradbe provizoričnega poslopja je bilo treba z vseni silami pospešiti. Ravno v tem času pa so zaradi znane inflacije in devalorizacije dinarja izredno narasle cene v gradbeni industriji. Jasno, da so se stroški znatno bolj zvišali, kakor se je prvotno računalo. Jeseni 1921 je bilo poslopje delno otvoreno in tehnična fakulteta se je naselila v njem, seveda tudi delno, ker enostavno ni bilo več prostora. Mimogrede naj se povemo, da sta k celotnim gradbenim stroškom tudi kemični in elektrotehnični oddelki prispevala iz lastnih sredstev. Kljub temu in zaradi že zgoraj omenjenega vzroka je imel gradbeni komite 350.000 din dolga. Iz javnopravnih ozirov se je komite preosnoval v Društvo za zgradbo tehnični fakulteti službečih poslopij. Dobrotniki so postali člani. Izvoljeni odbor je prevzel poslopje in vsa finančna bremena v svojo upravo. Po raznih težavah je društvo dolg poplačalo do 1927. V letu 1926/27 se je zgodilo namreč nekaj velikega, izrednega. Vnešena je bila prva postavka, 300.000 din, v državni proračun za gradbena dela.

Čeprav se je naša tehnika kljub skoraj nepremostljivim oviram uspešno razvijala, vendar so ji večkrat grozili z ukinitvijo ali vsaj z okrnjenjem. Pri sestavi državnega proračuna 1922/23 n. pr. je prišlo to vprašanje oficielno v pretres. Od takrat dalje so pri vsaki obravnavi proračuna ponavljali slična modrovanja, tako, da so morali zastopniki slovenske univerze s kulturnimi institucijami na vso moč utemeljevati potrebo po neokrnjeni univerzi.

Obupne razmere

Obupne razmere na tehnični fakulteti, raztreseni na vse strani, so se vedno bolj čutili. Pripravili so načrte za povečanje provizoričnega poslopja. Začela se je akcija za pridobitev takozvanega Dečjega doma, ki stoji nasproti tehnike na Aškerčevi cesti in ki ga je 1922 začel graditi oddelk za socialno skrbstvo, pa ga ni dovršil zaradi pomanjkanja kreditov. V začetku je ta akcija zadel na običajno absolutno nerazumevanje. Šele 1927 je dobil rudarski oddelk poslopje v začasno uporabo. Za popravila, ki so bila potrebna, so prispevali spet domači krogi, tako Oblastni odbor, Mestna občina in rudarska podjetja.

Do jeseni 1927 je bil delno ob običajnih težavah dogradjen tudi prizidek na tehnični. V teh ožkih razmerah je ostala tehnika dolga leta. Raztreseni po kletih, Dečjem domu, univerzi in provizoričnih prostorih smo dajali svoj prispevek k splošnemu tehničnemu napredku. Brez primernih prostorov za delo, brez potrebnih priprav, v večini borbi za neokrnjenost, si je po svojih predavateljih pridobila naša tehnika sloves, ki sega preko državnih meja.

Velika večina slovenske javnosti je popolnoma nezainteresirana in sploh pojma nima, da n. pr. delajo institut, študentje kemije svoje laboratorijske vaje, ki trajajo dnevno po osem do deset ur, skozi osem semestrov, v vlažnih in nezdravih podzemeljskih prostorih, ki se pri ljudeh uporabljajo za premost in drva. Nadalje je marsikomu neznano, da imajo na splošno vsi oddelki ljubljanske tehnike absolutno premalo prostora, premalo asistentov, laborantov in služiteljev, da so profesorji v danih razmerah primorani žrtvovati študentom preveč časa, pri čemer trpi njihovo znanstveno delo. Malo kdo ve, da na pr. gradbeni oddelki potrebuje hidrotehnični institut in da tehnika sploh nima dostojne strokovne knjižnice.

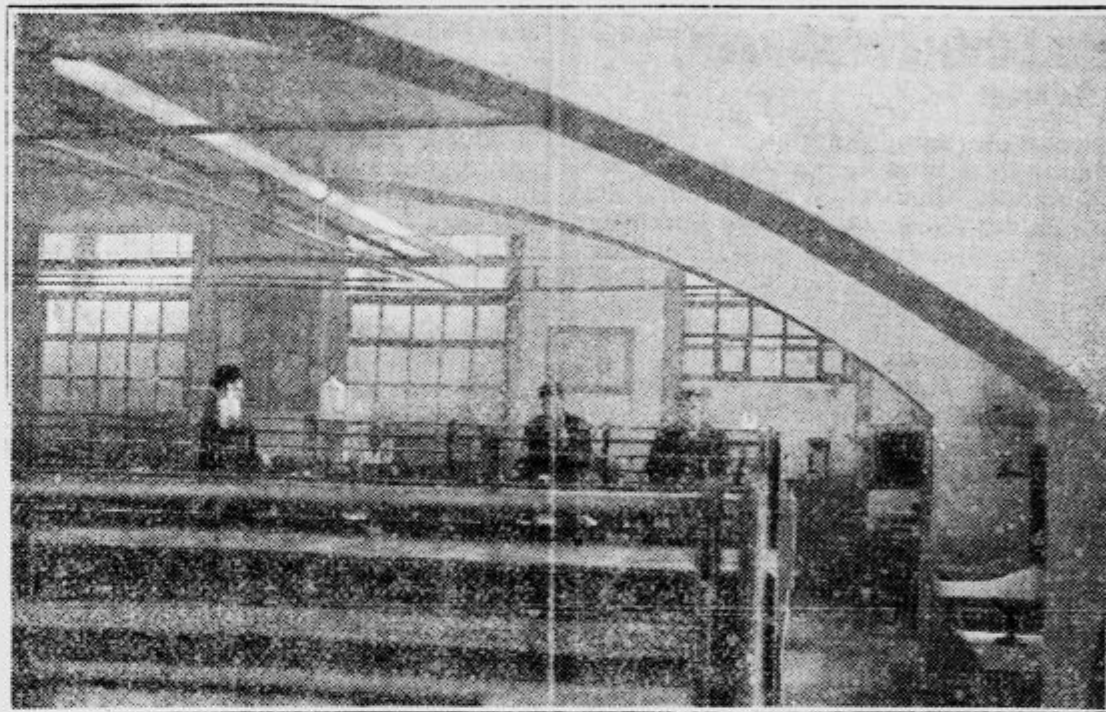
Še ostale težave, o katerih se je že toliko pisalo, so na kratko: Laboratorijske take, ki so v primeri z ostalima univerzama največje, odškodnine, in v najnovej-

šem času nova tehnična uredba, ki predstavlja v svojem bistvu za naše razmere ekonomski numerus clausus.

Malo statistike

Zanimiva je statistika o rednih in izrednih kreditih, ki so jih v skupnem iznosu dobile vse tri tehnične fakultete v Jugoslaviji: beograjska od leta 1919/20 do leta 1934/35 38.914.662 Din, zagrebska 9.432.543 Din in ljubljanska tehnična fakulteta 15.556.683 Din. Za razumevanje teh števil je treba upoštevati, da sta bili leta 1919/20 tehniki v Beogradu in Zagrebu že bolj ali manj razviti, imeli sta razmeroma dobre prostore, dočim se je tehnika v Ljubljani takrat ustanovila, brez sredstev, brez strehe itd.

Socialna struktura Slovenije v zvezi s celotno univerzo, oziroma samo s tehnično fakulteto, pove, da živi na tem kosu Jugoslavije nad 75 odst. kmetov in delavcev. Če pa po drugi strani pogledamo, kdo so tisti, ki danes študirajo na naši univerzi, razberemo iz statistik, da študira ravno otrok delavskega in kmečkega stanu, čeprav upoštevamo na splošno drugačno življenjsko usmerjenost vseh teh stanov, so razmeroma malo. Ko sem brskal po statistikah o frekvenci študentov na ljubljanski tehniki, so mi številke gornjo trditve lepo potrdile. Število tehnikov kmečkega in delavskega porekla se vrti povprečno okoli 12,6 odst. Na študente uradniškega milijeja odpade 58,9 odst. Otroci zasebnih

V laboratoriju za analitično kemijo

uradnikov in zasebnikov sploh je na naši tehniki povprečno leto k letu cca 28,5 odstotkov.

Večino na tehnični fakulteti tvorijo torej sinovi uradnika in pridobitnih krogov, nesorazmerno veliko manjšino pa večinski sloj prebivalcev Slovenije. Isto sliko razgrne pred nami tudi frekvenčna statistika cele univerze. Ker vem, dragi bralci, da vam statistike smrdijo, vas bom skušal zadovoljiti. Kajne, statistika vedno suho vprašuje po številu učencev, številu delovnih ur, številu žensk, številu prebivalcev. No, da bo vsaj malo drugače, se mi na primer vprašajmo ne po številu prebivalcev, ampak po številu družin v Sloveniji. Ne

zamerite, spet, statistična pola pravi, da živi na naši zemlji takole približno povedano 340.000 družin. Od teh so 280.000 družinam poglavarji kmečki očanci in delavci, 60.000 družin pa preživljajo »škrice« in sploh taki ljudje. K številu cele univerze pa dajo prvi približno 500, drugi pa kar okrog 1500 akademikov.

Hiperprodukcija inženjerjev?

In še eno vprašanje je važno, ko govorimo o naši tehniki. Ze tolikokrat igrani slager: hiperprodukcija inženjerjev! Je ali ni? Jaz, kot stara bajta trdim, da ni hiperprodukcije. Kdor pa misli, da obstoji nadprodukcija slovenskih inženjerjev, naj upošteva sledeča dejstva.

Cirka dvatisoč inozemskih inženjerjev »strokovnjakov« ima službe po novih tovarnah, čeprav jih po zakonu ne bi smelo imeti, ker nimajo našega državljanstva. In vendar imajo taki gospodje najboljša mesta in vlečejo najboljše plače, ker so pač obenem zaupniki tujega kapitala.

Slovenija je danes potrebna, da se ji zgradi še nešteto cest, železniških prog (ena najvažnejših direktna zveza z morju preko Kočevja), mostov, javnih objektov in naprav. In tako dalje. Ne da se mi več. Stara bajka sem, ergo sem lenoba. Saj se toliko ne bi napisal o tej svoji nerazdružljivi prijateljski Univerzi, če mu ne bi gnalo jasno spoznanje, da več ko bo vrstic, več bo tudi evnika.

Da pa ne boste rekli, da sem v članku samo »šimfale« naj mi bo za piko dovoljen še majhen optimizem.

Če greš po Aškerčevi cesti mimo tehniške, opaziš, da pod pridnimi rokami zidarjev — delavcev rastejo na obeh straneh ceste novi objekti. Tesno ob stari tehniki nov kemični institut, nasproti, poleg nove šolske poliklinike, nov strojni institut. V

Človeku v resnici raste upanje — v meni sicer čisto drobno upanje — da se bodo razmere na tehniki vendar enkrat po dvajsetih letih uredile. Vsaj študenti kemije in strojnega oddelka so preskrbljeni. Toda glejte, vsi, ki je vaš poklic, da gledate, glejte, da ne boste postali po tem uspehu tako leni ko stare bajte, ker potem boste gotovo pozabili na študente vseh ostalih oddelkov tehnične fakultete in univerze sploh. In kakor pravite, da od nas ni lepo, da toliko let študiramo, tako tudi od vas ne bo lepo, če boste pozabili na slovenskega akademika, ki se peha za učeno stjo v več ko tesnih razmerah.

Stara bajta

Bolgarska karikatura in karikaturisti

Bolgarska karikatura ima svoj začetek v Hristu Botevu, ki je prvi uporabil karikaturno skico v borbi za osvobodjenje izpod turškega jarma in proti tedanjim bolgarskim bogatašem, ki so to borbo ovirali. To je bilo v letih 1870 — 1875. Kasneje, v svobodni Bolgariji se je karikatura najprej pojavila v političnem časopisu, kmalu nato pa se v posebnih karikaturnih listih »Balgarsane«, »Barabane«, »Solze in smehe« i. dr. V političnih listih je postala v kratkem času neizogibna in je začela poleg svoje negativne plati — ostro orožje v političnih bojih — igrati kontrolno vzojno vlogo v javnih odnosih.

Karikatura je v Bolgariji silno priljubljena, kajti Bolgar serad smeje »svojim nedostatom, istočasno pa je moralno didakcičen. Moralna sila bolgarskega naroda: ljubezen do človeškega in človeku, sovrastvo do krivice, nepoštenja, je predstavljala in predstavlja še danes neizčrpni vir za naše karikaturiste. Skoraj vsi karikaturisti se zavedajo, da je moč karikature v njeni aktualnosti, od tod pa izvira njena dinamizem.

Karikaturist je plod razmer, v katerih živi, a je tudi njihov sodnik in zdravnik; posluša se najbolj pedagoškega sredstva — smeha. Njegov uspeh je odvisen od njegovega talenta, od globine njegovega pogleda, zlasti ko se dvigne nad običajne družabne oblike in začne gledati naprej. Njegov zasmeh ima skrit namen, nauk!...

Oče sodobne bolgarske karikature je

Ilja Beškov: Konflikt (na levi avtoportret)

Ilja Beškov: Pomladno solnce

Božinova, ki pa svojega učitelja ni prekosil. Zdal izdaja svoj humoristični list »Šturec«. Po 1920 sta se začela izkazovati s svojimi karikaturami tudi Aleksander Dobrinov in K. Kjuljavkov.

Če hočemo govoriti o sodobni bolgarski karikaturi, se moramo predvsem zaustaviti na Ilji Beškovem. Rojen je 1901 v vasi Dolnji Dobnik. 1926 je končal umetniško akademijo. Izdal je knjigo karikatur, ki smo jo videli na razstavi bolgarske knjige v Ljubljani. Beškov pripada ves pojnji generaciji, ki bo kmalu daleč prekosila stare. Njegovo delo pomeni drugo etapo bolgarske karikature. On je napravil od politične navedno-socialno karikatur. Nadvse rad ima človeško telo, na katerem ob vsaki priliki podčrtava, da se pri milijonih ljudi njihova duševna umazanost sklada s telesno umazanostjo. Njegova debela telesa, polna pohote, predstavljajo tope, plitve duše. Ilja Beškov je nenadkriljiv mojster v slikanju moralne pokvarjenosti, ki se ji neusmiljeno posmehuje.

Drugi znani bolgarski karikaturisti so: Aleksander Žendov, ki je včasih že kar preveč abstrakten, Stefan Venev, za Beškovi najljubši poplaren, spominja malce na Masereela in Grossa. Njegove folklorne slike so prava umetnost. Sličen Venevu je Videnov. Vsi novejši karikaturisti zastopajo v svojih skicah in karikaturah načelo globoke življenjske etke.

Nekaj posebnega pa je bolgarska mladinska karikatura, brez katere se ne more zamisliti niti ena bolgarska otroška knjiga. Nekaj prav mojstrskih slikanic smo občudovali tudi na ljubljanski razstavi bolgarske knjige.

St. Atanasov.

Kupon za brezplačno „Minuto pomenka“ št. 6

Z razstave neodvisnih

Zdenko Kalin: Janov Jernejček

Umetnik in občinstvo

Razstava se bliža koncu. Različna so bila mnenja, različne sodbje. Bilo je razočaranj, bilo navdušenj, pa tudi užaljenj in celo revoltiranj v publiko. Ko je Delacroix naslikal »Pokolj na Kiosu«, je sodobna kritika označila to delo za »masacre de la peinture«. Francoski meščan je bil ogorčen, ko je primerjal Ingresovo »Odalisko«, lepo kolorirano in formosno dovršeno, vendar po današnjih pojmih brezbarvno, z Delacroixovim bogastvom barv. Barva — in spet barva, je dobila takrat svoja prava oznanjevalca in francoski meščan se je čutil prizadetega ob toliki drznosti mladega slikarja.

Isti meščan živi še danes, ne samo v Franciji, temveč tudi v naši kulturni zemlji. Tudi ta meščan doživlja slične udarce, brani se in končno popusti — v večini primerov ne zato, ker bo doumel, temveč zato, ker se vedno najdejo ljudje, ki to novo stvar očistijo in naredo verjetno. Saj v nekaj človek mora verjeti.

Impresionizem je bil za našega človeka prvi »masacre«. Zbudil je Slovence iz baročnega spanja. Kriza je trajala dolgo let. Danes meščan vanj veruje — ni prepričan — vendar veruje. In potem vsa dolga vrsta izmov, ki si vsi za ubogega človeka nadevajo strahotne maske. Veliko »masacrov« se bo še ponovilo. Saj bo vsaka novost za meščana identična s tem pojmom. Vseeno pa bo nekoč v vse verjel — prepričan pa bi se moral o marsičem že danes, če bi žrtvoval vsaj nekaj več časa in ostal nekaj več kakor petnajst minut v Jakopičevem paviljonu.

Jakopičev paviljon je v teku let marsikaj videl. Prijetno so včasih božale slike človeka, mnogokrat ga ogorčile. Kdo je imel prav? Gledalec ali umetnik? Zakaj gledalec zadnjemu veruje umetniku? Naj bi človek žrtvoval nekoliko več časa in bi se poizkušal vživeti v postopek umetnika samega, naj bi sledil očipču in skušal potem izjaviti lastne zaključke, ali je stvar upravičena, logična. Če bo zasledil logiko v sliki, bo v njej našel tudi lepoto, ker sta med seboj tesno povezani. Če se zanaša na avtoritetno mnenj, naj se zaneša na avtoriteto slikarja samega. On je edini, ki je

tvegal vse za to delo. Mislim, da tveganje vsega opraviči vsako delo.

Še to bi rad povedal: časopisi poročajo, da je bila pretekli teden na razstavi slikarja Ličenoskega odkupljenih 25 slik. To se je zgodilo v Beogradu.

Doba je težka, valute nesigurne — kdo bi našemu človeku zameril, če se v teh spremenljivih časih ne more prepričati, da bodo te akcije tako plodonosne, kakor so

Pregelj: Zoran Mušič

bile one v Groharjevih slikah? Sicer pa nihče ne more trditi, da Slovenci ne bi kupovali slik. Zagrebske »Novosti« so na podlagi statistike nedavno poročale, da je v Sloveniji največ likovnega kiča.

Zoran Mušič

Čudna pustolovščina - uvod zgodovinskega dogodka

Ves svet se spominja majskega preobrata v stari Srbiji leta 1903, njega uvod, „Alavantičev puč“, pa je celo v domovini v pozabi

O poštini in pogumni borbi starih srbskih politikov za pravice in svobodo naroda v dobi zadnjih dveh Obrenovićev sta razpravljala pred tedni že dva obširna članka, v katerih je bilo razloženo, kako je potekala borba med opozicijo, ki jo je predstavljala radikalna stranka, in režimom od leta 1880. do maja 1. 1903, ko je bil konec dinastije in rodbine Obrenovićev.

Vladavina predzadnjega Obrenovića, kralja Milana ni bila popularna. Nesrečni izidi vojnih pohodov, finančne krize, preveliki naslanjanje na Avstrijo in brezprimerna samovolja režima so povzročili veliko nezadovoljstvo med narodom. Izraz tega nezadovoljstva je bila 1. 1884. timoška vstaja ali buna. Do te vstaje je prišlo zaradi tega, ker je kralj Milan vojsko reorganiziral na ta način, da je kar čez noč razpustil stare vojaške odrede — narodno vojsko ter oboroževal svoje privržence pod imenom nove stalne vojske. V Timoku stari odredi narodne vojske niso hoteli oddati orožja in se je razvil med njimi ter med novimi vojaškimi enicami boj, med katerim je bilo nekaj mrtvih in ranjenih. Kraljevo vojsko je v Timoku in v še nekaterih drugih krajih podleglo, a uporniki niso nikjer zlorabljali svoje zmage. Zapečatili in zastražili so vse državne urade, da bi jih v popolnem redu izročili, kadar pride do zakonite, ljudski volji odgovarjajoče oblasti. Vstaja pa je bila kmalu zadušena in mnogi radikalni voditelji so bili justicirani, poslani na robijo ali pa pregnani.

Radikalna opozicija proti kralju Milanu se je posebno okrepila po njegovi nesrečni vojni z Bolgari 1. 1885. Pod pritiskom tega nezadovoljstva in sporov v rodbini je da kralj Milan 1. 1888. državi na videz napredno ustavo, katero pa je njegov režim krši od vsega začetka. Borba proti režimu se je z vso ostrožnostjo nadaljevala v parlamentu, iz katerega vse sleparije in nasilnosti niso mogle izriniti radikalov, še bolj pa med narodom, kateremu so radikali pred očevali vse nezakonitosti in nepoštenosti režima. Posebno poglavje v tej burni dobi tvori ivandanski atentat pred 40 leti, s katerim je skušal režim ugonobiti radikalno stranko. Še danes se ne ve, kdo je najel atentatorja, ki je streljal na kralja Milana, ne da bi ga bil zadel. Režim je zaroto podtaknil radikalom in spet so se znašli vsi radikalni voditelji v temnicah. Kmalu je postalo vsem jasno, da ne gre za zaroto radikalov proti vladarju, marveč za zaroto režima proti močni opoziciji in tako čudna atentatorska zadeva ni dosegla svojega namena. Kralj Milan, ki je že več let prej prepustil vladjo svojo sinu Aleksandru, je odločil tudi vrhovno poveljstvo vojske in se podal v inozemstvo.

Vladavina zadnjega Obrenovića Aleksandra

je bila še bolj nesrečna. Dočim je imel njegov oče Milan nekaj uspehov pri razširitvi Srbije, je bila vladavina sina polna državnih udarov in raznih spletk in škandalov. Notranje krize so izkoriščali tujci, nezadovoljstvo naroda pa se je bližalo vrhuncu. Preden je prišlo do tega, da bi ljudstvo pod vodstvom radikalov prevzelo vso oblast, je končala dinastija zarota v najohibljih krogih mladega kralja. Pred zoro 29. maja 1. 1903. so zarotniki, po večini mladi oficirji, ubili kralja Aleksandra in njegovo soprogo Drazgo ter tako iztrebili Obrenovićev rod. Spomini na ta krvav dogodek so ohranjeni pri nas in tudi po tujem svetu, a tudi v domovini je že skoraj pozabljen, da so imeli krvavi majske dogodek 1. 1903. leto dni prej zelo značilno in zanimivo napoved z »revolucije« v Šabcu, ki je trajala samo nekaj ur. Izčrpano je opisana ta revolucija, ki ji pravijo tudi »Alavantičev puč«, samo v nekaterih privatnih spominskih spisih.

Ves dogodek je imel sicer obeležje kake ameriške filmske scene, njegov potek pa je bil vendarle veren izraz takratnega ljudskega razpoloženja. Dokazal je, da so bili kakor preprosti ljudje tako tudi izobraženci prepričani, da mora priti vsak čas nekaj novega, ker je stanje nevdružno. V tem pričakovanju je bila nerodna pustolovščina smatrana za velik dogodek.

Diktator Alavantič

Stari odvjetnik Timotije Alavantič v Šabcu je imel dva sina: Radovana, »večnega študenta« in Arsa, upokojenega računovodjo glavne kontrole. Mlajši Radovan, »večni študent«, je počenjal vsakovrstne norosti, katerih se starejši brat ni udeleževal.

Čudne zadeve pa sta se lotila skupaj v Zemunu sta naročila kakih sto raznovrstnih srbskih ofiserskih uniform. Radovan je posebej zase naročil še eno — generalno.

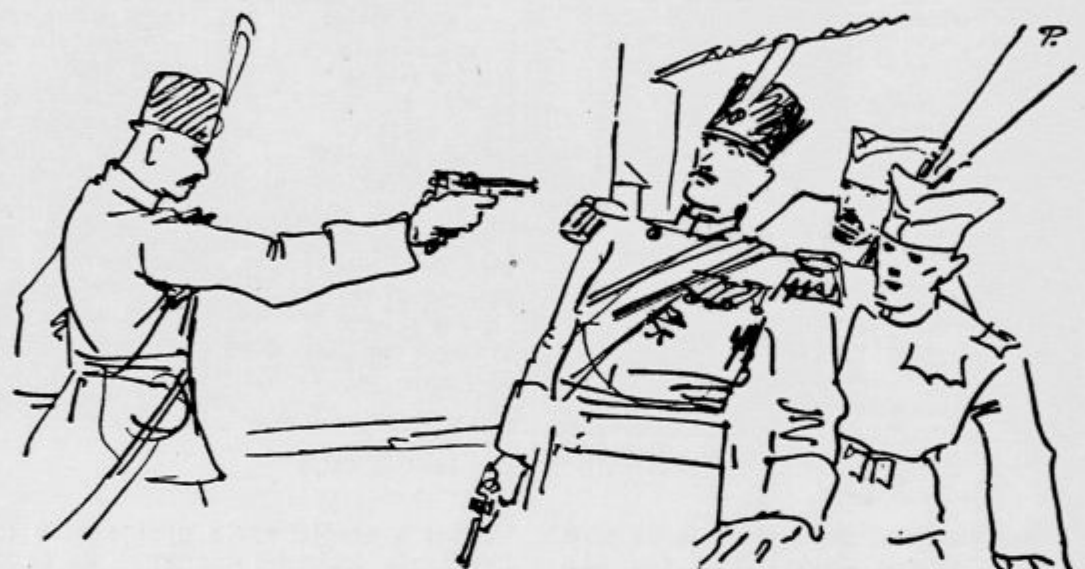
neralsko. Ko so bile uniforme gotove, se je »večni študent« odpeljal v Sremsko Mitrovico. Tam je v neki tiskarni naročil veliko število proglašev v raznih velikostih in barvah. Proglasi so pozivali narod k »brezpogojni pokorščini diktatorju Alavantiču«. Ko je imel letake gotove, je Alavantič najel v Sremski Mitrovici dva brodnika, Hrvata v spominih nekega starega šabčana sta navedena 2 imena: Juraj Štrka in Spevak.

Ko so se s čolnom vozili iz Mitrovice, je Alavantič izvel iz svojega velikega kovčega generalno uniformo in se v veliko začudenje obeh hrvatskih brodnikov kar med vožnjo preoblekel. Do takrat skromen in tih, zelo ljubezniv, sta pripovedovala pozneje štrka in Spevak, je postal Alavantič v uniformi ponosen in ohol.

Na srbski obali se je izkrcal blizu obmejne finančne postaje pri vasi Drenovcu. Zbudil je oba finančna stražnika, katerima je strogo in dostojanstveno razložil, da je v Beogradu že odstavljena Obrenovićeva dinastija in da ima on zdaj za ves okoliš diktatorsko oblast. Finančarja sta mu morala dvakrat zaklicati: Slava! — Stražnikoma je zapovedal, da morata iti z njim in tako je imel diktator že štiri spremljevalce: dva Hrvata in dva finančarja. Obiskal je še nekaj finančnih postojank in njegovo spremstvo se je pomnožilo. Po finančnih karaulah je pregledoval tudi knjige ter delil pohvale in ukore.

„Diktatorjev“ konec v Šabcu

Ponoči je prispel Alavantič s svojimi spremljevalci v Šabac in se je tudi tam najprej lotil finančarjev in carnikov. Od postaje do postaje je njegovo spremstvo

naraščalo. Diktator je zasedel tudi občinski dom in ga vsega odel s svojimi prostori. Naposled se je podal pred orožniško kasarno. Dežurni kaplar je postal ves trd, ko je zagledal pred seboj generala, in je takoj po njegovem povelju zbudil vse orožnike. General in diktator je zapovedal, da morajo biti v 10 minutah vsi v polni opremini zbrani na dvorišču.

Nekemu naredniku, ki ga je tudi alarm zbudil iz trdnega spanja, pa se je zdela stvar sumljiva zaradi čudnih spremljevalcev generala. Pokorno se mu je približal

Ob smrti grofa Szaparyja

Prijatelj lista nam piše: Tiskarski škrat je rogovill v Vaši ponedeljski izdaji z dne 23. X. 1939. v članku, v katerem ste poročali o smrti grofa Ladislava Szaparyja na Dunaju. Poročali ste, da je bil ta grof poveljnik okupacijske vojske v Bosni in Hercegovini, to pa ni bilo res. Grof Szapary je bil rojen leta 1863., okupacija Bosne in Hercegovine se je pa vršila leta 1878. Takrat je bil grof Ladislav star šele 15 let in ni mogel biti že general. Poveljnik okupacijske vojske leta 1878. je bil general baron Filipović; podpoveljnik pa je bil res konjeniški general grof Szapary, to pa je moral biti oče zdaj umrlega grofa Ladislava ali pa njegov stric. Le-ta je vodil huzare pri okupaciji in je bil, če se ne motim, nekje pri Travniku ali Banjaluki, mogoče tudi pri Tuzli, prvič tepen od bosanskih vstaev. Prosim, vzemite v roke Andrejkovo knjigo »Slovenski fantje v Bosni in Hercegovini«, tam se lahko prepričate, da so moja izvajanja pravilna. F. M.

ter menil, da bi bilo treba prej poklicati orožniškega kapetana, poveljnika kasarne, ki stanejo v mestu Diktator se je razjezil ter dal narednika in nekega podnarednika zapreti v neko sobo.

Orožniki so bili že zbrani na dvorišču, ko je prišel orožniški kapetan Tanasije Nikolić. Še bolj kakor prej naredniku, se je komandirju zdelo stvar sumljiva. Smelo je stopil pred generala ter ga vprašal: »Kdo ste, gospodine?« Alavantič je takrat potegnil revolver, a kapetan je bil hitrejši in je diktatorja pred njegovimi spremljevalci in orožniki ustrelil. Na dvorišču kasarne je nastala strašna zmeda. Nekateri diktatorjevi spremljevalci so takoj zbežali na vse strani, nekaj finančarjev pa je streljalo na orožnike, ki so seveda vračali milo za drago. Mrtvih k sreči ni bilo, pač pa več ranjenec.

Stari šabčani pripovedujejo, da je povzročila nekaj ur trajajoča Alavantičeva »revolucija« brezmejno zmedo. Situacija je obvladala orožniški kapetan Nikolić, ki je bil že nekaj ur po »revoluciji« povzvišen v majorja in odlikovan s visokim odlikovanjem. Po njegovi zaslugi so kmalu položili vse diktatorjeve spremljevalce ter na posled našli tudi hrvatska brodnika, ki sta se v velikem strahu zakopala v blato savskega kanala.

Z velikimi ceremonijami izvedena preiskava pa je imela nerodno delo. Zajeti spremljevalci ubitega diktatorja so tako nazorno in iskreno opisovali svoje doživljanje, da je bil vsak, ki jih je poslušal, prepričan ne samo o njih nedolžnosti, temveč tudi o tem, da je bil Alavantičev puč navadna pustolovščina. Tako prepričanje pa režimu seveda ni bilo všeč in so se oblastva trudila na vse kriplje, da bi radikalom naprtla novo zaroto, ki naj bi

imela večje uspehe, kakor nekdanji invandanski atentat.

Alavantičeva pustolovščina se je odigrala pred jutrom 2. februarja 1902. razprava proti »zarotnikom« pa je bila šele poznó v jeseni. Brat nesrečnega »večnega študenta« je utekel v Bolgarijo, a so ga Bolgari izročili, in obsojeni je bil na pet let robije. Po več let robije so dobili tudi drugi obtoženci, a iz čudnega dogodka režim ni utegnil napraviti velike politične afeje, ker je nekaj mesecev pozneje z Obrenovićevred propadel.

SLOVNICA

Profesor: »Če rečem: jaz odhajam — ali je to pravilno?«
Dijak: »Ne, gospod profesor!«
Profesor: »In zakaj je napačno?«
Dijak: »Ker ste še vedno tu, gospod profesor!«

Kapurjeva ponedeljska pridiga

Izobrazba, študiranje, veda. to je nekaj, pred čimer sem zmeraj imel veliko spoštovanje. Res, že od mladih nog sem hrepenel, da bi bil takole kakšen univerzitetni profesor ali pa vsaj sluga na univerzi, da bi tako s svojimi skromnimi močmi pomagal k razrastu naše kulture. Poizkusil sem vse, kar sem mogel, toda, kaj se hoče, nisem dosegel tistega, po čemer sem hrepenel, ostal sem Kapur. Ampak, dam se ne, jaz nisem tiste sorte človek, ki bi vrgel na lepem puško v koružo, si kupil vrv, se obesil ali pa celo oženil, ne, jaz stremim k znanosti, hrepenim po njej, kakor sončnica po soncu, ne premakne me nič.

In tako sem te dni, ko se toliko piše o tečajih, zraven se pa zdi, da je šele začetek vsega tega tečajstva, stopil nekam in sem povprašal, kaj so prav za prav tečaji, za kaj so, komu so na korist in kdo tam uči. Zadovoljen sem bil z odgovori, kajti gospod, pri katerem sem iskal razsvetljenja, me je posadil za dolgo zeleno mizo, nekakrat je potrkal s pestjo po knjigi, ki je malomarno ležala na kupu, nato pa je dejal:

»Res je, gospod Kapur, — poklonil sem se mu, ker mi je rekel gospod — res je, da nekaj zaslužimo, toda kaj je to v primeru s tem, kar mi dajemo, dragi moj. Mi smo tovarna znanost, fabrika strokovnjakov, delavnica strojeplavcev in strojeplav. Kdo so, vas vprašam, naši absolventi? To so, gospod Kapur, — spet sem se poklonil — bodoči možje, bodoče matere, bodoči uradniki, bodoči trgovci, bodoči volilci in bodoči vojaki — da, t. j. kratkoma naša bodoča domovina! Poleg tega pa pomislite, da mi zaposlujemo tudi vse one vzgojitelje, ki so brez posla, filozofe, skratka, mi smo socialna institucija, stebler dežele in sok naroda! Ljudje pa ne gledajo na dno, temveč nam očita dobiček. Za božji čas, Kapur, bomo pa vendar imeli pravico do dohodkov, če že za drugo ne, pa vsaj za to, da nam je sploh prišlo na misel ustanoviti tečaje. Misel pa je otrok talenta in talent mora biti nagrajen.«

Zaklonišča

Hišni posestniki dobivajo te dni pozive, da morajo v smislu Uredbe o zaščiti pred zračnimi napadi napraviti zaklonišča.

Posestniki hodijo drug do drugega na posvete. Pravilnik pravi, da pri novih in starih zgradbah ni, da bi morali znašati stroški za zaklonišča več kot 2 odnosno 3 odstotke vrednosti vse zgradbe. Kakšno merilo je to? Imam staro bajto in vrt, v hiši nas je 15 oseb; sosed pa ima novo vilo, komfortno, toda njegov vrt je manjši od mojega. Oba morava napraviti zaklonišče in sklenila sva da bi ga napravila vsa na svojem vrtu. Da, sosed ima tudi 15 oseb v hiši. Moja hiša je vredna 80 jurjev, sosedova pa 350 tisoč. Moje bi smelo stati največ 2400 din, sosedovo pa 7000 din. Ne razumem, zakaj mora biti vrednost stavbe odločilna za zaklonišče. Ali se bodo nemara razlikovala tudi po kvaliteti?

Najbolj prav bi bilo tako, in stavim, da bi se vsi lastniki strinjali s tem predlogom: Deli mesta se naj rajonirajo na manjše strnjene enote, izbere naj se primeren prostor za skupno zaklonišče (odstop, odkup, zasega primerne kraja in druge zadeve), vsi pa morajo po svojem gnotnem položaju sorazmerno prispevati za strošek pri napravi zaklonišča. Saj smo pred napadi iz zraka vsi enaki. Vidite, kar velik problem se vam je razgrnil pred oči. Predaleč bi nas zapeljalo, če bi se lotili nadaljnje osvetljevanja tega perečega vprašanja. Z druge strani pa spet prav dobro poznamo ljubljanske hišne lastnike, zato

trdimo, da so namesto zase pripravljeni; nekoliko več prispevati za skupna zaklonišča.

Žalostna obletnica

V živem spominu je še marsikomu krvava tragedija, ki se je odigrala leto osorej (27. oktobra) v poslopju cerkniškega sodišča. Sodni oficial Anton Rožanec je streljal na svojega starejšino in ga smrtno nevarno ranil, nato pa si je sodil z drugim strelom sam in obležal mrtev v mlaki krvi.

Dogodek je sprožil takrat mnogo komentarjev, ni pa še do danes popolnoma pojasnjen. Rožanec je bil miren, trezen in splošno priljubljen cerkniški domačin, ki se je ob izredni pridnosti povzpela do svojega uglednega službenega mesta in so ga vsi njegovi prejšnji predstojniki odlično ocenjevali. Izven službe je živel samo v svojem domu, ki ga je po očetovi smrti skrbno preuredil ter si pred nekaj leti osnoval v njem tudi mirno in zadovoljno družinsko ognjišče. Ko sem ga zadnjikrat obiskal, sem ga našel v prisrčnem očetovskem polgravanju s hčerko edinko, poleg njejo pa mlado soprogo, ki je vsa zrela v materinskih srečih. Idila, ki si je lenše nisem mogel misliti. Ali je mogel biti ta mož pri polni odgovornosti, da je tako kruto uničil ves ta blagoslov?

V imenu vseh, ki so Antona Rožanca poznali, prosim zato, da se mu brezumno dejanje, ki ga je storil, spregleda — sam se je kaznoval — in da se njegovo truplo, ki mu je bil odrejen cerkveni pokop, prenese v blagoslovljeno zemljo!

L. V.

Resnica ali bajka?

»Ko sem še majhen bil ...« — »Ja, takrat sem vse verjel!« poreče marsikdo.

In je res tako. Pogledimo si danes enega najaktualnejših problemov sodobne vzgoje. Kako na pravilni način doraščajočemu otroku razložiti resnico o postanku življenja? Vem, da bom naletel na gluha ušesa: »To pride vse samo po sebi!« Vem, da bom naletel na ogorčene vzklrike: »Tega otrok ne sme vedeti!« Vem, da ... Toda pustimo to. Težnja vzgoje preteklega stoletja, kakor tudi še sodobna osnova vzgoje je, da se otroku mora na vsak način, čim dalje mogoče, prikrivati resnica o postanku človeka oziroma živih bitij sploh. Pravim: To je težnja, a se tudi praktično izvaja.

Bajka o štorikli, kdo je ne pozna? S kakim veseljem poslušajo otroci to lepo bajko, ki na »estetski« način prikazuje vse, kar kratkovidni starši smatrajo za »neestetsko«. Zakaj pač? »Ker je otrok!« Ta lakonični odgovor dobita vsakega odraslega, ki odreka otroku, kar bo vendarle doznal in dožal, le s to ogromno razliko, da bo potem razočaran, da se bo v njegovo mlado, nepokvarjeno srce vseilo nezaupanje, da naposled ne bo verjel ničesar več! Otroci, ki je dožal, da je bajka o štorikli prav za prav le slabo prikrita laž, izgubi zaupanje do svojih staršev, zasvojači svojo okolico, ki ga trapi s takimi prozornimi bajkami, a poleg naravnega sovraštva postane zakrknjen in nezaupljiv. Starši se čudijo nad nenadno izpremembo svojega, prej odkritosrčnega otroka, a vzroka ne bodo našli nikdar, ker otrok, ki je postal nezaupljiv, ne pove ničesar.

Podajam odlomek iz dnevnika mladostnika: »Starši mi niso nikdar dovolili, da bi se igral v pesku, češ da je to preveč umazano početje! Niso pa znali preprečiti, da bi spoznal življenje v najostudnejši obliki.« To je le odlomek, a pove mnogo. To je življenjska resnica, tragedija mlade duše, povedana s prisposodobno na drastičen način, ker se »lepo povedati ne dá!« Ko se v otroku

zbudi naravni nagon, tedaj se znajde na križišču: »Kam pač vodi prava cesta?« V temo ugank, nerešenih problemov, a nena doma se otrok znajde na cesti, med tovariši, ki so starejši od njega in z veseljem licem pripoveduje bajko o štorikli. Komaj začne, izbruhne krahot in na začudeno vprašanje ga tovariši »poučijo« o resnici ... To, kar zahteva narava, česar ne bi smeli z lažjo prikrivati starši in šola, vse to mu razkrijejo v naodurnejši, najodvratnejši obliki tovariši. Videl sem tragedijo v obeh takega 9-letnega dečka, ki se mu je mati na vedna vprašanja izmikala in končno nervozno vzkliznila: »Tam imaš štorliko!«

Ko je pa v umazani obliki doznal resnico, je izginilo spoštovanje do matere, bil je potr in vase zamišljen. Ali se zavedajo starši nepopravljive krivice, ki so jo s svojo bajko o štorikli storili svojemu otroku? Večnoma ne. A to ni nikako opravičilo. Starši in vzgojitelji, zdramite se vendar, otrepite se vendar srednjeveških nazorov in predsodkov, bodite odkritosrčni in nogumni in uspeh bo večji, nego morete slutiti. Današnji otrok dorašča duševno hitreje nego telesno, to je nujna posledica današnje dobe in starši kakor vzgojitelji se morajo prilagoditi tempu sedanosti. Odgovornost je ravno glede tega osnovnega, prvobitnega življenjskega vprašanja največja in je za otroka življenjske važnosti!

V nekem ženskem tedniku sem čital: »Otroku se mora vse dobro privzgojiti na svojstveni način tako, da otrok verjame svojim staršem vse!« Lep nauk, ali pa je to teorija ali praksa, to je veliko vprašanje! Drugo, še večje, odločilne vprašanje je, kako otroku razkriti resnico na lep način, kdaj naj sploh načnemo to vprašanje? Eno vprašanje rodi drugo, odgovor je pa vedno isti: »Tam je štorlika ...!«

Bizelski

NAPAK JE RAZUMEL

— Ta grad so zgradili moji predniki!
— Tako? Ali so bili vaši predniki zidarji?

rijavimi očmi se je zazrla vame, potem pa je skomignila z rameni in odgovorila:

»Ne bo nič, Kapur!«
»Zakaj ne?« sem se razburil.

»Ti ne vračšaš knjig, sam veš, koliko jih že nisi prinesel nazaj!«
Razjezil sem se in ji povedal svoje. Kaj pa se to pravi, nositi nazaj. Ali je knjižnica za prosveto ali ni. In če je, naj bo zadovoljna, da sploh pridemo po knjige, hvalažna naj bo, da mi, narod, hočemo brati, se učiti in izpopolnjevati. Knjige nazaj! — Knjiga mora biti doma, da jo lahko vzameš v roke, kadar si poželiš, jo daš brati svojem prijatelju ali jo podariš svoji ljubici, ki tudi hrepeni po izobražbi — ne pa, da bi jo vračal! Če knjižnica hoče, naj si kupi drugo ali pa kar dve, zakaj pa plačujemo davke.

Toda nisem jo mogel prepričati. Šele nazadnje, ko je prišel knjižničar sam, se mi je posrečilo dobiti nekaj pesmi in dram in še to samo zato, ker te vrste knjig ne bere živ hudič!

No, pa sem začel brati drame, namesto, da bi se izobraževal. In so mi drame silno všeč, posebno tragedija »Crna mlaka«. Prebral sem jo dvakrat, potem pa sem se zapodil v gledališče, da bi osebnost čestital avtorju, pa ga nisem dobil, pravijo, da se poredko prikaže. Potem sem si pa dejal: »Pa povem to dramaturgu!« In ko sem vprašal, kje je gospod dramaturg, so mi dejali:

»Je prezaposlen,« »Striček Vanja« ga tlačijo in pravkar piše izpremembo repertoarja.

Kimajoč sem odšel in sem si mislil: »Bog me obvari kakšnega takega strica, da bi me tlačil, namesto da bi me podpiral!«

Sicer pa stojimo zdaj pred senatom, in kaj je vse znanost in literatura v primeri z volitvami. Volitve so volitve. Pred zadnjimi volitvami je za primero neki šef ključ ljudi k sebi in jih izpraševal, kaj so vsak takole po prepričanju. Vsi so menda povedali, le eden se je menda branil. Ko ga je namreč šef vprašal: »Kaj pa ste vi?«, se je leta izprsil, udaril s petami in dvignil roko h kapi, potem pa krepko izpovedal:

»Plismonaša!«

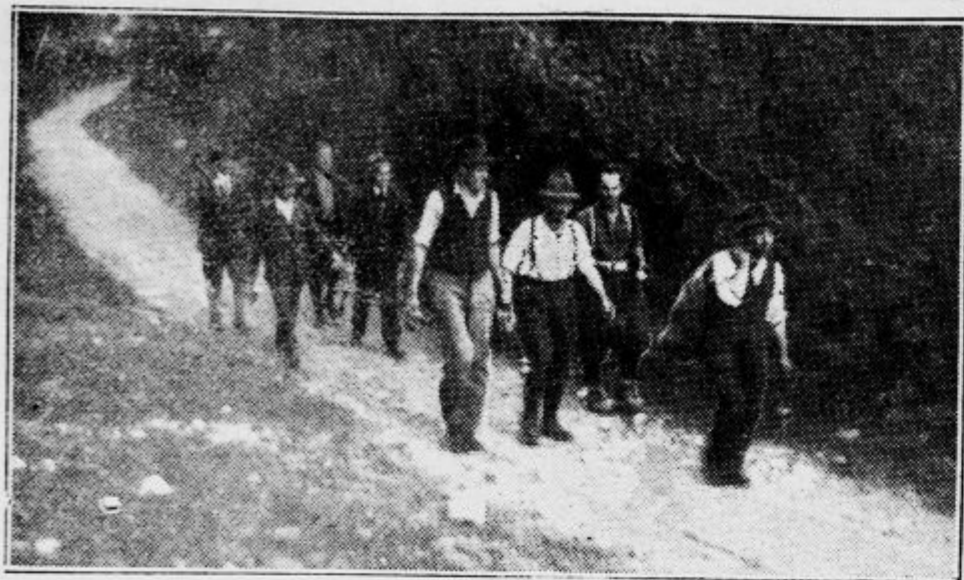
Kapur.

Izlet v polšje kraljestvo

Letos je polhov kakor že dolgo ne, a kupčija s kožami je v zastoju

Polharji gredo na lov

Polh je čedna in čudna živalca, ki se seli iz kraja v kraj, kakor hitro so bukovci gozdovi posekani in iztrebljeni. Nemci imajo za to nežno živalco, ki je pri nas zelo čislana glede mesa, masti in kože, razna imena. Polh je pri Nemcih sicer nazvan kot »Billiche«, pravijo mu pa tudi »Buchenratte«, ima nekaj sličnega s podgano, ali pa »Siebenmonatschlaefers«. Spi res sedem mesecev v bukovih duplinah, kjer si napravi udobno ležišče in kamor si znoši velike zaloge žiri in želoda, kar mu služi za prvo rezervo, ko se prebudi iz spanja in mu narava še ne more dati njemu prijajoče hrane v spomladanskih mesecih. Kot posebno slastičico ljubi medene hruške, na katere ga zvaljajo polharji v skrinjice in sklopce. Nekateri pomočijo hruške celo v žganje. In to je kakor nalašč: polh je ljubitelj alkohola.

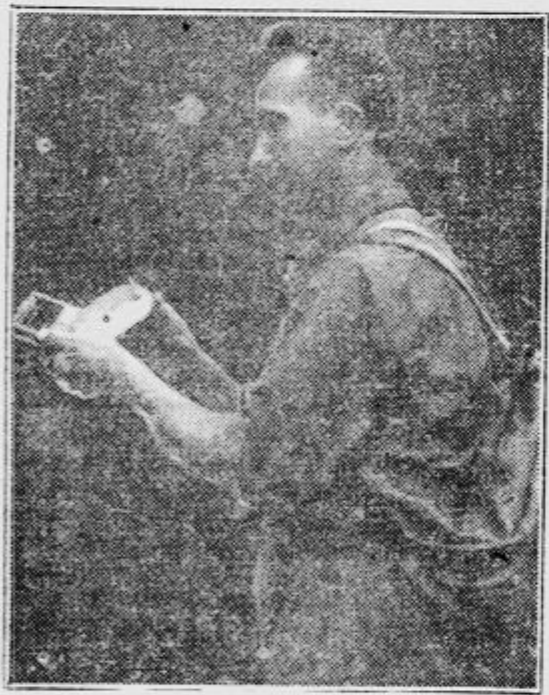
Mnogo polhov je v davnih časih bilo tudi po gorenjskih krajih, kjer so rasi veliki bukovci gozdovi. Ko so bili ti iztrebljeni in spremenjeni v pašnike in travnike, so se polhi preselili v druge kraje na jug in zapad, kjer so po Notranjem, Kočevskem in Cembranskem še velikanski bukovci gozdovi s sto let starimi debli. Gorenjci so radi pozimi nosili polhovke, ki pa so pretople za glavo in so celo kvarne za rast las. Ko bukov žir dobro obrodi, se polhi zelo odebelevajo in tudi naglo razmnožijo. Kadar je slaba letina, takrat prede polhu lakota in zato se tudi tako močno ne plodi. Letos je bila bogata letina za žir, zato je prav dobro polšje leto, ko so se zaplodili celo prvi mladiči, ki so prinesli droban zarod na svet.

Od sv. Mihaela naprej, ko je žir dozorel, se prav za prav začne polhi rediti, pa tja do sv. Lenarta v novembru, ko jih ta svetnik pošlje spat v brloge. Stari, izkušeni polharji pravijo:

»Sv. Miha polhe zredi, sv. Lenart jih spat zapodi.«

Polšji lov nekdanj in zdaj

Polšji lov je res mikaven in romantičen sport za ljubitelja narave in naših gozdov, za polharje pa čas dobrega zaslužka, čas kože in polšje masti. Kako velikanska je raz-

Past je pripravljena

vse svoje življenje spominjala.

Katastrofa. Strela z jasnega. In sem sedel za mizo in oči preko mere. Potem sem sedel za mizo vedno večkrat. V treh letih je moje telo že neizprosno zahtevalo:

— Gregor Bregar, 44 let, moram imeti vina, vsaj liter na dan.

In sem dajal telesu vina, vsaj liter na dan. In počasi se je razkrajala moja duša in moje telo. Vendar duša hitreje. In potem je prišel smrtni udarec. V devetnajstem letu svojega službovanja sem nekakega večera, močno pijan, nadlegoval učenko sedme gimnazije. Disciplinska pre-

lika med polšjimi lovi v starodavnih časih in sedanjim časom naglega, modernega tempa življenja!

Pred sto in sto leti, oče Valvazor nam je o tem lovu ohranil zanimiv opis, so naši očaki pridno lovili polhe, da so si iz kože napravljali gorke, zimске kučme, pa tudi tople kožuhe. Lovili so jih po gozdovih noč za nočjo. Na primernih krajih v bukovih gozdovih, kjer je vladalo zatišje, ali v kaki dolinici so zakurili velik ogenj, okrog katerega so posedali, ko so v mraku postavili skrinjice po bukvah. V žerjavico so zagrebeli obilo krompirja, ki so ga znali prav strokovnjsko peči tako, da ni bil čisto nič ožgan, od ust do ust pa je krožil putih, ki je bil napolnjen z dobrim brinovcem ali slivovko. In pravili so si: grozanske pripovedke! Satan in copernice so bile pravilicam glavni predmet.

Ta stari običaj je bil v bistvu ohranjen še do nedavnega časa. Po notranjskih krajih žive še krepki očanci, prave korenine, ki kaj radi pripovedujejo svoje dogodivščine s polšjih lovov. Pri ognju so tekli razgovori in pogovori o domačih zadevah. Med stari očanci in fanti, ki so bili nekaki vajenci, so se razvijale razne vaške diplomatske stvari. Dostikrat so ob dobrem brinovcu stari možje zabarantali kakemu fantu nevesto tako, da je kmalu sledila snubitev in še pred adventom ženitev. »Polšja očet je bila imenitna«, je dejal stari Potecin, ki je bil sam tako srečen, da so mu možje pri ognju o sv. Mihaelu na polšem lovu skomandirali Lukočevo Franco za ženo.

In zdaj, v dobi elektrike in tehnike! Polšji lov je zavzel povsem druge oblike. Smolene bakle, s katerimi so poprej svertili okrog bukovih dreves, so se morale umakniti acitenkam in električnim baterijam. Polharji zdaj pri ognju prirajo vsele zabave, pravo rajanje, ko se oglasa harmonika. Glasi se tudi ubrano petje in vriskanje, prirejajo se prave gostije.

Kožice in polšja mast

Notranjskim in tudi mnogim drugim polharjem-profesionalcem je polšji lov v prvi vrsti pridobitnega značaja, njim gre za fine kože in polšjo mast. Stari drvarji in oglarji so znali napravljati, tako oglar Pičulin, iz polšje masti imenitno in dobro iskano mazilo proti raznim boleznim. S tem mazilom so zdravili »gibte«, »slevmatizme«, kakor je dejal Pičulin, rane in celo razne notranje bolezni, osobito jetiko. Ta Pičulin je bil prepričan, da ga ne more noben dohtar zavrniti in pokositi zaradi njegove zdravilne masti. Za polšjo mast je bilo svoj čas, mogoče tudi se danes, veliko zanimanje med lekarnarji. Celot velelekarne na Dunaju, v Pragi, v Berlinu in po drugih velikih mestih so naročale pri znanih polharjih večje količine masti, ki so jim jo dobavljali razni gozdni čuvaji in logarji.

Ko so polhovke nosili še slovenski revolucionarji...

Polšje kože niso šle sprva kdo ve kako dobro v promet. Na kmetih so iz njih delali polhovke. Staro očetje so jih še radi nosili pozimi, mladi rod pa je rare segal po modernih čepicah. Konkurenca domačemu pokrivalu je zmaga! V velik sloves so polhovke prišle spet tisto zimo po znamenitih,

za našo narodno svobodo odločilnih septembrskih dogodkih 1908 v Ljubljani. Med takratno revolucionarno mladino so postale nekak zunanji znak in simbol. Nemško orientirani policijski agenti so vohali za mladino in so vsakega zaznamovali kot politično nezanesljivega, kdor je ponosno nosil polhovko na promeni, ki je bila pred vojno na Mestnem in Glavnem trgu. Mladina je navadno delala »veliko klobaso«, to je pot čez Hradskega most, po Zidovski ulici, Kongresnem trgu, mimo Kazine naprej do pošte, po Prešernovi ulici čez francišanski most do rotovža, »mala klobasa« pa je skrajšala pot tako, da je šla skozi Wolfovo ulico. Neki policijski agent, ki je bil zelo goreč v preganjanju slovenske mladine in ki ga že krije črne zemlje odeja, je nekoč zapisal: »Revolucioner! Traget polhovka.« In avstrijski politični birokrati so se belili glave, kako bi ta izraz prestavili na nemško. Vzeli so slovar v roke. Nekdo, ki je bil velik jezikovni purist, je predlagal »Buchenrattenmütze«. Kmalu pa so prišle polhovke iz mode, notranjski polharji, izdelovalci polhovk pa ob dober zaslužek.

Trgovina s kožicami je po vojni spet vzcvetela! Prva povojna leta so prišle namreč polšje kože spet v večji promet in modo in po njih je bilo velikansko povpraševanje. Takrat so bile prav drage. Polharji so služili čedne novce. Saj so lahko srove kože v Ljubljani prodajali po 20 kron, pripravljane celo po 50 do 60 kron. Poznam starega notranjskega strica, ki je

Izselitev in kočevski Nemci

Kočevje, 26. oktobra.

»Jutro« je na kratko že zabeležilo, na kakšen način je glasilo kočevskih Nemcev »Gottscheer Zeitung« v svoji številki z dne 20. oktobra reagiralo na napovedi, da namerava Nemčija v kratkem pričeti tudi z repatriacijo Nemcev iz južnoslovenske Evrope, med drugim tudi iz Jugoslavije. Glasilo kočevskih Nemcev ugotavlja v debelem tisku kratko in odločno: »Za nas selitev nazaj ni aktualna! Mi smo odločeni, da bomo, kakor v preteklih 600 letih, živeli tu, na teh tleh, ki jih je gojila naša kri in poji naš znoj.«

Ta izjava Slovencev na Kočevskem ni

Rože - zdravilo

Navadni plešec (lat. capsella bursa pastoris) se nahaja povsod kot plevel, na vrtovih, poljih in ob cestih. Je majhna zel, z enostavnimi stebli, majhnimi vejami, srčastim strojem in zlatorumenimi semeni. Nabira se (celo zelišče) poleti in jeseni. Čaj se uporablja (50 gr na pol litra vode) in to trikrat na dan po tri polne jedilne žlice proti preobili menstruaciji; po eno polno jedilno žlico proti krvavitvam v želodcu, vsako uro po eno polno žlico pa proti pljučnim krvavitvam, bijuvanju krvi, zlatenici, žolčnim kamnom, žolčnim bolečinam in ledvičnemu pesku. Izoren je tudi čaj proti malariji, griži in skorbutu. Učinek se povečamo, če mu dodamo nekoliko preslice. (Pije se dnevno 1-3 polne skodelice). — Zunanje se uporablja precejšen čaj proti krvavitvi iz nosu.

Smetlika (lat. euphrasia officinalis) se nahaja na gorskih travnikih in suhih tleh. Je enoletna rastlina, s pokončnim, 10-15 cm visokim, klobučastim, na veje razcepnim stebli, ki ima sedeče, nasprotno jajčaste in naplajene liste. Cvetje je belo s temnimi žilami, včasih modrikasto; spodnja ustna z rumeno pogo. Čas nabiranja je avgusta meseca. Cvetje od julija do oktobra. Smetlika nima nikakega vonja ter je slabo grenka. Čaj (listni) deluje dobro proti kašlju, hripavosti, katarju v grlu in omočnim napadom. Ako ga mešamo z drugimi, za želodec krepčilnimi čaji, pomaga tudi proti želodčnim bolečinam, pospešuje prebavo in izboljšuje želodčne soku. Zunanje se uporablja kot izborno sredstvo proti očesnim boleznim. Pri očesnih katarjih, pri oslavljenju vida, slabi rasti in redkih trepalnicah ter kroničnih očesnih vnetjih si je treba izmisliti oči s krepčilno obaro tega zelišča.

Gregor Bregar je zaprl krvavi očesi in v kotičkih ust mu je nekaj zadrževalo. Miklavž Lavrič ga je hotel natanko pogledati, pa mu je solza zamagljala oči. Čez čas je Gregor nekam odsotno zamrmral:

»Vse bi bilo v teje hiralnici, samo če bi bilo kaj pičle!«

Miklavž Lavrič je tiho vstal, zastokal, ko je vzravnal hrbtenico in odrrsal preko dvorišča, da je kostonjevo listje na tleh mrtvo šumelo. Šel je po stopnicah v prvo nadstropje, v spalnico, stopil k svoji revni postelji, se plaho ozrl okrog sebe, hitro privzdignil vzglavje, izvlekel mavžno stekleničko in odrrsal nazaj na dvorišče h Gregorju. Ponudil mu je stekleničko:

»Na, tole! Sem si hranil na skrivnem, če bi me spet trgalo, da bi se mazal. So nekakšne zelenjave namočene, ampak drugače je pa dobra silvovka. Kar spij!« Gregor Bregar je dvignil glavo, s krvavim očesom toplo pogledal Miklavža in izpil do dna.

nalovil v polšji seziji več tisoč polhov in pripravil kože za prodajo tako, da je samo v eni seziji, ko je bilo ogromno število polhov, zaslužil kar do 30.000 kron. Ti za polharje dobri časi so kmalu minili. Povpraševanje domačih in inozemskih krznarjev je ponehalo. Kakšne so danes cene polšjih kožicam je težko točno reči. Splošno so po 0.50 do 1.50 din komad.

Polšja noč modernih dni

Na konec še kratko zgodbo o polšem lovu, ko je stopil celo akumulator v akcijo. Gospod Korl iz Na-ne, čigar oče je kot Vrhničan aktivno sodeloval ob izbruhu prevrata, da so bili Italijani zavrnjeni iz Vrhničke nazaj, je pred tednom organiziral polšji lov tam v prijaznem bukovem gozdu v Retovju nad Močilnikom, v kraju, kjer so strme pečine. Iz Ljubljane je dan poprej krenila kolona avtomobilov s prijatelji polšjega lova in notranjskih gozdov. S seboj so vzeli težak akumulator in bakreno žico. Vozili so se prav do Močilnika, nakar so ubrali pot po strmini navzgor v Retovje. Tudi dobri Bine je pridno delal, da se je polšji lov razvil v veselo nočno zabavo, a šaljivec Vilo je bil v elementu. Na ravni poti v bukovem listju sta, ko je ljubljanska ekspedicijska prispele, že gorela dva velika ognja. Nad močno žerjavico na je spretni mesar Lauer vrtel na dveh kolih dva prašička, ki sta se čedno cvrla. Pomagal mu je pri tem delikatnem poslu zviti Stular, okrog pa je bila zbrana poleg starih vrhniških polharjev, ki so nastavliali skrinjice, odlična družba Vrhničanov Janez Stancar, izdelovalec harmonik, je tja pricijazil na hrstu velik koš kruha in svojo harmoniko, na katero je zaigral nekaj poskočnih. Bila je prav čedna zabava. Spretni monterji in inštalaterji so postavili na primeren kraj akumulator in inštalirali električno razsvetljavo. Bila je res bajna prireditev. Mantov-

ski Francelj je tudi mnogo prispeval, da se je nočna polšja zabava razvijala v veselem tempu. Ko bi nastal kak prepri, ki bi dišal po kazenskem paragrafu, bi se lahko takoj na licu mesta sesto sodišče, da bi sodilo delinkventa. Sodi bi prijazen sodnik g. Milan, druge funkcije bi pa prevzela dva ljubljanska odvetnika, eden funkcijo državnega tožilca, drugi branila. In celo sodni reporter bi bil lahko navzoč pri tej gozdni razpravi. Ker so bile prisotne tudi dame in ko bi eventualno prišlo do kake zaroke, bi lahko napravil vrhniški g. notar notarsko pismo, ki bi pač imelo trdo, za vse čase veljavno moč.

Konec je bil vesel, a kmalu bi bil za reporterja postal tragičen. Pa bog ga je obvaroval katastrofe. In naposled beseda starega polharja:

»V kraljestvu polhov vlada veselje. Za nas pa so slabe kupčije!«

To je zapisal stari in sivi notranjski peresar

Janez Kovač.

Polh v zimskem snu

kmetje sicer radi izseljujejo, so misel na trajno izselitev takoj zavrgli. Kočevar sicer rad gre z rodne grude, toda zmerom samo z upanjem na poznejši povratek. Tudi med meščani po prvih vesteh o izselitvi ni bilo navdušenja, vendar so se našli nekateri, ki so se ogrevali za stvar, dokler »Gottscheer Zeitung« ni izrazila svojega stališča.

Pisanje glasila kočevskih Nemcev je prav značilno, ko na vso moč zagovarja izselitev Nemcev iz baltičskih držav, medtem ko za izselitev naših Nemcev ne najde nikakega razloga. Ko govori o Nemcih v Rusiji, se list toplo zahvaljuje boljše vizmu, češ da je napravil konec raznarodovanju Nemcev v Rusiji. V sološnem na lahko rečemo, da je vprašanje izselitve jugoslovenskih Nemcev, ki je gotovo v zvezi s splošnim svetovno-političnim razvojem dokaj blagodejno uplivalo na razpoloženje kočevskih Nemcev.

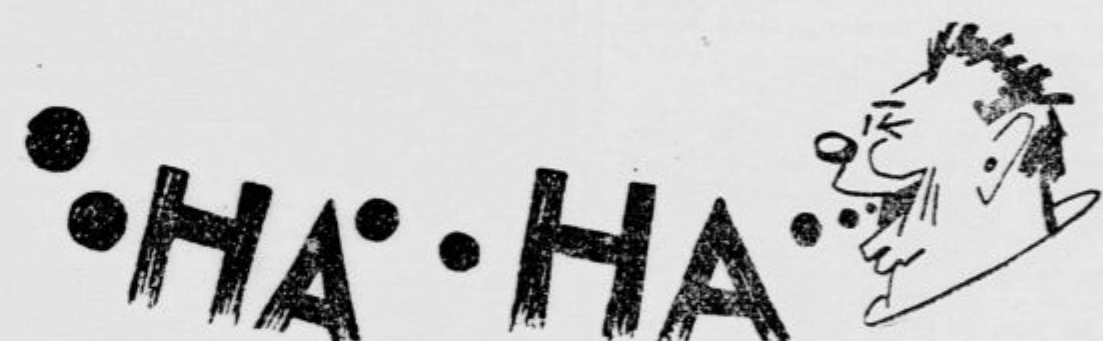
V zvezi z vestmi o izselitvi nemškega življa nam vedno iznova stopajo pred oči zapuščene kmečke hiše in neobdelana polja po Kočevskem. Vse to vidijo tudi voditelji nemške naselbine sami, zato njihovi listi tako roti kmečko ljudstvo, naj se ne seli v tuje kraje, temveč naj si v potu svojega obraza služi kruh doma. Zlasti letos čujemo ta klic vedno bolj pogosto. Pred nedavnim smo čitali, da je ravno izseljevanje kočevskih Nemcev v nekatere kraje povzročilo silen padec rojstev. Naloga banovine naj bi bila, da si temeljito zastavi vprašanje zapuščenih kmečkih domov.

Zapuščena hiša v Starem bregu.

agiralo prebivalstvo po vaseh. Kmetje so odkrito izjavljali, da na kaj takega nikdar niti mislili niso in da so zlasti v sedanjem času pričakovali vse kaj drugega.

Kljub temu, da se kočevski

Fina družba

Ni vsakomur dano, kajne, da se rodi na parketih. A tudi, dragice, če pripadaš tej srečni kasti, s tem se ni rečeno, da se boš zato vse življenje lahko kretal v fini družbi in v mogel na primer ob vsaki priliki pobožati kakega ravnatelja tovarne za dišee milo po pleši. Temveč človek se v življenju izpridi in fina družba ga kljub rodnim parketom izpljune, kot se reče.

To je, priznam, tudi z menoj. Mene fina družba ne vabi več medse. Zakaj? Ker mi, če se ne veste, rado smrdi iz ust po čebuli. To je posledica moje prehrane, ne? Čisto prirodna stvar, bi rekel. Ali naj smrdim po kadilu in miri, če žrem trikrat na dan čebulo? No, vidite, meni ta vonj ni neljub, a dama iz fine družbe bi lahko zaradi njega omedlela. Zato me ne vabijo več medse gornji desetisoči.

A oni dan so me. Iz zadrege, če dovolite. Najeli so namreč neke simfonične godbenike, a ti so se zapili kafi, da jih ni bilo. Pa so povabili mene. Pridi, so dejali, na slavnostno večerjo: igral boš harmoniko, da se ne bo slišalo, kako drug druga obrekujejo.

Šel sem. Povem vam, ta večer je bil poleg sv. birne najlepši dogodek mojega življenja. Kajti, vidite, človeku se res prilježe, če lahko zaide v fino družbo.

In družčina je bila res izbrana. Bili so tam sami bivši ministri, predsedniki, župani in slične eksistence, ki jim še do kolena ne sežem. Poznal pa sem izmed teh visokih glav le eno samo — natakarkja namreč, ki je stregel.

O, dragi moj, ko pa sem natančneje vrgel oči po povabilenih, sem opazil, v koliko meri manjka preprostemu državljanu, kakršen sem jaz, etiketa. Ta fina družba se je, če verjamete, obnašala tako fino, da bi prišle človeku kar solze v oči. Nihče ni preklinjal ali si brskal po nosu in pljuvali so v nalašč za to nastavljene pljuvalnike.

Jaz, preprostež zabiti, kaj takega ne bi zdržal. Zato sem se, kaj ne, držal v ozadju in le od daleč opazoval brezhibno vedenje.

Vino so pili — ah, kaj pili! Sploh ga niso pili! Kozarcev so se le dotikali z ustnicami, kakor bi poljubljali razpelo. A jaz, duša okorna, sem ga, če sem bil žejen, zvrnil vase ko štajerski furman, kakor pravijo.

Lepih gospodičen, ki so naravno tudi bile v družbi, niso ne objemali, ne ščipali, kar bi jaz brezdvomno napravil, če bi prišel z njimi v dotiko.

Potem, pogledite, je tam sedel gospod, ki se je od samih bolečin zviljal ko glista, ker ga je bilo sram vprašati, kje je stranišče, oprostite grobo besedo! A jaz, cepec zabiti, sem v tem primeru preprosto pobaral natakarkja: »Poslušaj, kamerad, ali imajo v tej hiši stranišče, ali naj stopim rajši kar na dvorišče?« Pa mi je povedal, kod in kam. A oni fini gospod je bil od samozatajevanja, kakor bi rekel, zelen ko esperantska zvezda.

In navsezadnje, ko je imel hišni gospodar neizrečeno dolg nagovor, so vsi tiho sedeli in se delali, kakor da ga poslušajo. A jaz — kdo bi mi, neolikanu, pripisal kaj drugega? — sem jo med tem pobrisal v kuhinjo, kjer sem v prijateljskem objemu z natakarkjem intoniral neko proletarsko staro pesem.

Da, da, olik je huda reč, a nujno bi bilo potrebno, da se je priuči vsakdo. Zato, kaj ne, preprostemu državljanu tako dobro de, če lahko včasih zaide v fino družbo. Ježek.

PRI ZDRAVNIKU

Zdravnik (možu po preiskavi njegove žene): »Recite vaši ženi, da njena gluhost ne izvira od bolezni, temveč je ta pojav v zvezi s starostjo.«

Mož: »Starostjo? Recite ji to, prosim, sami!«

PO POROKI

— Torej ste se poročili?
— Da, nisem se več dobro počutil sam.
— In zdaj se počutite bolje?
— O, zdaj se spet dobro počutim, kadar sem sam.

VIŠEK V DANOSTI

Kralj Ludovik XIV. je vprašal svojega dvorjanika: »Ljubi grof, kdaj bo vaša gospa soproga porodila?«
»Kadar zapove Vaše Velikanstvo, je bil vdano odvrnil dvorjanik.

MED PISATELJI

— Med nama je že zato velika razlika, ker jaz pišem za čast, ti pa za denar.
— Vsakdo dela za to, česar mu manjka, odgovori drugi.

ZADNJA INSTANCA

Knjigovodja: »Oprostite, gospod direktor, žena mi je naročila, naj zaprosim za povznanje plače.«
Šef: »Dobro, dobro, vprašal bom svojo ženo, ali vam jo smem povišati.«

Vreme se je obrnilo

Sonce na Gorenjskem

Ljubljana, 29. oktobra

Danes smo doživeli pravo vremensko metamorfozo. Po večdnevni naličiji in snežnih metežih, ki so se kar vrteli, pač ni nihče pričakoval, da se bo vreme preko noči sprevrglo na boljše. Pa ne samo na boljše, nastal je najlepši sončni dan, ki ga je motil zlasti popoldne nekoliko oster in rezek sever, ki pa je imel to prijetno lastnost, da je temeljito razčistil ozračje. Planine so zableskale v deviški belini, sneg jih je pobelil prav do vznožja in davi so Ljubljančani z zanimanjem ugotovili, da so bili pobeljeni tudi Polhograjski dolomiti. Katarina in druge bližnje izletne točke so bile vse zasnežene, velike zaplate in snežne ploskve pa je bilo videti tudi na Krimu in na njegovih bližnjih sosedih, zlasti na Kureščku in na Sv. Ahacu. Nekateri prav navdušeni diletarji so si že danes optali smučati na haji — kam neki drugam nego v Planico, ki je vedno prva in tudi zanjina v sezoni s smuko. Menda se niso imeli kaj pritoževati, za prvo silo je bilo gotovo dobro. Lepa nedelja je izvalila vse mesto v okolico, zlasti na pokopališče k Sv. Križu, kjer so ljudje pridno urejali grobove svojih in jih pripravljali za bližajočo se Vse svete. Trnavska direkcija je uvedla direktno zvezo z Rakov-

nika in z Viča s pokopališčem in najbrž bo družba danes z izkupičkom zadovoljna. Pokopališče, kjer vrše zadnja dela tudi pri kostnici padlih vojakov, je nudilo prav lepo sliko pietete do pokojnih.

Sneg je pobelil Dolenjsko

Novo mesto, 29. oktobra

Letošnja jesen je precej deževna. V oktobra je bilo malo lepih, sončnih dni. Uršula, ki velja med kmetskimi ljudstvom kot nekaka vremenska prerokinja, je bila se priložno ugodna, ker je le v zgodnjih jutrnjih urah deževalo. Kmetski pregovor pravi: »Če je na sv. Uršulo lepo, lahko vsaka stara žena lista v predpasniku nanosi.« Ker je na sv. Uršulo dan v jutrnjih urah deževalo, nas spremlja deževje tudi zdaj. Deževju pa se je pridružil tudi sneg, ki je četrtek zvečer pobelil dolenjsko gričevje in padel tudi v nižavah. Ker je zemlja še topla in vsled dežja precej namočena sneg nima šansi obstanka, a vrhovi so ostali beli. Ker pravi pregovor: Če jeseni zgozdi zapade sneg, se vreme spremeni — upajmo, da bo tudi sedanjemu snegu sledilo še lepo vreme da bomo imeli še »babje poletje«, ki se pri nas pričena nekako o Vseh svetih.

Praznik našega Jadrana

Ljubljana, 29. oktobra

V magistratni sejni dvorani je bila snodi priskačna svečanost, ki jo je ljubljanska centralna uprava Zdrženja bivših mornarjev priredila v praznjo 31. oktobra, dne, ko je na našem morju prvič po dolgi stoletjih zaplapolal prapor svobodnega naroda, ki ob tem morju živi. »Mornarska slava«, kakor so jo imenovali prireditelji, je nudila lepo uspešno. Vodil jo je predsednik združenja g. Rudi Strus, prisostvovala pa ji je poleg lepega števila bivših mornarjev precejšnje število odličnikov, med njimi zastopnik divizijskega generala Rupnika polkovnik Kalfež, zastopnik ljubljanskega župana mestni svetnik dr. Brilej, predsednik Zdrženja rezervnih oficirjev Pogačnik, zastopnik predsednika apelacijskega sodišča dr. Strasser, zastopnik ZKD Verbič in zastopnik JS polkovnik v p. Kristan.

Proslavo je otvorila vojaška godba z »Bože pravde«, nato je izgovoril predsednik Strus in podal besedo tajniku združenja Leopoldu Deteli, ki je v izčrpnih izjavah izrazil najvišjo navzočih z malo znanimi važnimi dogodki, ki so se ob zibelki mlade svobodne države odigrali na tujčevih ladjah, ki so plule po našem morju. Bili so to upori slovenskih mornarjev na avstro-ogrskih vojnih ladjah, ki sicer niso imeli takega učinka in uspeha, kakor so si ga junaki uporniki zamislili, bili pa so gotovo akcije, ki so po svoje doprinesle k osvoboditvi slovenskega juga izpod tujčeve pete. Slovenski mornarji na avstro-ogrskih ladjah, ki so se že eno leto pred zaključkom svetovne vojne upeli postaviti po robu svojim tulerodnim poveljnikom v Sibeniku, gotovo niso tvežali malo.

Prav je zato, da se teh za svobodo zaslužnih mornarjev spominjamo ob obletnici dneva, ko smo postali gospodarji našega morja in ko so naše trobojnice zaplapolale vzdolž jadranske obale. Tisti pa,

ki so prisostvovali večerajšnji »Mornarski slavi« na magistratu, so bili tajniki Deteli hvalični za njegova izvajanja, ki so jim prikazala čas, v katerem se je porajala naša pomorska posest, in ljudi, ki so se za to poset borili.

Maribor, 29. oktobra

Aprilsko muhastemu vremensku predledu zadnjih dni, ki nam je prinašal pravi dež, sneg, sonce, pa spet padavine, in ki je dosegel svoj višek ob večerajšnji popoldanski naličiji in gumenju, je sledila danes popoldne prijetna, sončna jesenska nedelja, ki je dala Mariborčanom pogum za razne nedeljske načrte. Mariborska dijaška mladina pa se je zbrala popoldne v veliki dvorani matičnega Sokolskega doma k proslavi jadranskega dne.

Podmladki Jadranske straže vseh mariborskih srednjih in strokovnih šol so dvorano popolnoma napolnili. Stevilni dijaki so prišli v uniformah jadranskih stražarjev. Dvorana je bila okrašena. Sredi mladine smo opazili tudi številne predstavnike mariborskega nacionalnega življenja. V slikovitem, spretno izbranim sporedu krasno uspele matineje je prevladovala misel Jadrana, naša pomorska ideologija. Vneto so sodelovali naši vrli pevci »Jadrana-Nanos«. V zanosnem nagovoru je tajnik agilnega oblastnega odbora JS v Mariboru g. J. Pirce poveljeval pomembnost zgodovinskih dogodkov, ki so dali povod za vsakoletno proslavo jadranskega dne, ki naj nas zmerom spominja na naše lepo, sinje morje. Slavnostni govornik prof. Lojze Bizjak pa je v klenih mislih analiziral nacionalno in življenjsko važnost našega Jadrana za Jugoslavijo ter podčrtal propagandno važnost naše jadranske ideologije ter nacionalnih jadranskih proslav. Tako je naša dijaška mladina skupno s predstavniki starejše generacije dostojno proslavila letošnji jadranski dan.

Sv. Janez in naš čas

V dobah, ko so svet stiskale velike naloge, kakor: potresi, kobilice, lakota, kuga in vojna, so se ljudje spomnili proroških knjig in skušali iz njih razbrati kdaj bo konec teh nadlog ali kaj jim usoda še pripravila. Pa ne samo v teh dobah, tudi v mirnih časih se pojavijo tu pa tam proroški, ki napovedujejo razne stiske in pa — konec sveta. Ti proroški so dvojne vrste: prvi staknejo prijemljivost v starejših proroških tekstih, (Janezova razodetje, Nostradamus itd.), ga prevedejo v razumljivo govorico in ga potem raztolmačijo. Drugi — to so po večini adventisti v Ameriki — pa se izdajajo za resnične, od Boga poslane proroke in napovedo točno dan in uro, kdaj bo nastopila kuga, kdaj lakota in kdaj konec sveta. Njihov proroški poklic pa traja kajpada le do napovedane ure, v kateri se njihova proroka ne izvrši.

Leta 1000, po Kr. je ves krščanski svet pričakoval konca sveta. Letnica tako lepo zakrožena, je sama silila ljudi, da se delali bilanco svojega življenja in se pripravljali na oni svet. Se bolj pa so jih prepričevali besede iz Janezovega razodetja: »Videl sem duše obglavljenih zaradi pričevanja Jezusovega in zaradi besede Božje in tiste, ki niso molili zverli, ne podobe njene, in niso sprejeli znamenja na čelo in na roko svojo: in oživieli so in kraljevali s Kristom tisoč let...«

Taki strahovi so se polasčali ljudskih množic skoraj v vsakem stoletju, prav posebno pa v časih križarskih vojsk in v dobi reformacij. Človek ne bi verjel, da je ravno Amerika kjer vlada »business« in »money«, še v preteklem stoletju tako naseljena raznim prorokom, ki so napovedovali konec sveta. V takih dneh so se dogajale tragične in komične zgodbe.

Danes živimo v razburkanih časih. Okoli nas vojna ali vsaj priprave zanjo. Zemlja je kakor gnezdo vulkanov: nihče ne ve, kje bo izbruhnilo v naslednjem momentu. Tako negotovega časa se nismo preživljali. Ali je kje prerokba, ki kaže na naš čas, da bi se vsaj vedeli ravnati po njej? Morda, ali kdo nam jo razvoža?

Morda govori skrivno razodetje o naši dobi, ali kdo nam to jasno pokaže? Morda so v tem odstavku (9 pogl. 7—10 vrsta) napovedani bombniki, ki sejejo smrt po zemlji? Sami presodite.

»In podobe kobilice so bile enake konjem, pripravljanim na vojsko in na njih elavah kakor venci (propheti?) podobni zlatu, in obličja njih kakor obličja človeška, in lase so imele kakor lase ženske in

ZIMSKO PERILO, Karničnik, Nebotičnik.

Trgovski tečaj

Z ozirom na članice »Trgovski tečaj«, priobčen v ponedeljski izdaji »Jutra« dne 23. t. m., smo prejeli in objavljamo tole pismo: »Pod zaglavljen »Trgovski tečaj« je v Vašem listu napisal nekdo, ki se ne upa podpisati, da je upravnika nekega trgovskega tečaja »svedel« donosno trgovsko podjetje s šolskimi skripti, češ da mora vsak učenec v začetku šolskega leta kupiti nova skripta, 335 din za približno 370 strani, »navzile« temu, da so učenci potrebna skripta že imeli, so morali kupiti še nova pri gospe upravitelji, kar se pravi, vreti proč 335 din zaradi dobička. Jaz sem edina žena v Ljubljani, ki vzdržuje trgovski tečaj, in sem tudi upraviteljica tega zavoda, zato je verjetno, da bi se mogla trditve glede skript nanašati samo name. Zato izjavljam, da se v mojem trgovskem tečaju sploh ne rabijo nobena skripta, torej jih jaz kot upraviteljica nisem mogla prodajati in tudi nisem mogla učencev siliti, da bi morali v začetku šolskega leta kupiti nova skripta za 335 din, dasi so potrebna skripta že imeli.« Pisca pozivam, naj odkrito pove, na kateri trgovski tečaj se nanaša njegova trditev in naj se pod to svojo trditev tudi podpisše s polnim imenom, da bo oklevetani vsaj vedel, s kom ima opraviti, in imel možnost, da pozove napadalca na odgovornost. Vljudo prosim p. t. uredništvo, da resnici na ljubo objavi to moje izjavo, in beležim z odličnim spoštovanjem Ivanka Robida, rojena Korban, lastnica in upraviteljica trgovskega tečaja. V Ljubljani, 25. oktobra 1939.

K prazniku štednje

Jutri bo štednje dan. V vrsti praznikov, ki jih slavimo v kulturne in nacionalne namene je dan štednje brez dvoma eden najbolj skromnih, a obenem najbolj pomembnih. Najbolj skromen: narod smo, ki slabo gospodarji s tem, kar premore, in če je v naši literaturi priganjan in osovražen tip skopuha in skopulje, ki v nogavicah skrivata svoje imetje pred svetom, je med nami še brez primere bolj znan tip lahkomišelnega in razpisnika — razpisnika iz majhnih razmer, ki zapravlja še tisto, česar nima, in tako izpodleđa korenine sebi in svojim. Zato morda nikjer drugje ni slavi praznika štednje tako nujna kakor pri nas.

Njega beseda je najprej namenjena generaciji starih, generaciji posejedenj. Varčujte s tistim, kar premorete, modro gospodarite, da boste sebe, narod in državo prebili skozi današnji čas in skozi tegobe, ki jih v sebi krije bodočnost! Kadar gospodarite, ni treba, da se izgubljate v malem Ne skoparite, kadar gre za odtegnitev krivičnega vinarja siromaku, ne trgajte nikomur zaslužajke za opravljeno delo, a tudi ne razsipavajte kadar vas zajame obup ali slast razkošja.

A še važnejša je poslanica mlademu rodu — generaciji, ki prihaja in ki bo vse breme našega življenja danes ali jutri vzela na svoje rame. Skop je čas, ki ga živimo. Prvi talenti, ki ga življenje zahteva od človeka, je da zna prav obrniti vsako zrnce, ki mu pripada. Očete in matere, potrudite se in dopovejte svojim otrokom, da je bodočnost tistega, ki zna z dlanjo prestrči drobtinico kruha, preden pade na tla. Ljudje, ki vam je resnično pri srcu, da bi vam bilo kdaj bolje na svetu, kakor je bilo doslej — učite mladino varčevanja!

Naše gledališče

D R A M A

Ponedeljek, 30. zaprt.

O P E R A

Ponedeljek, 30. zaprt.

Objave

Člani zagrebškega Merkurja, društva trgovskih in privatnih nameštencev in bolniške blagajne v Ljubljani, se drevi ob 20. sestanejo v salonu restavracije pri Sestici na Tyrševi cesti, da se porazgovore o historiatu društva in o pravicah, ki so si jih pridobili v času svojega članstva. Sestanek bo prisostvoval tudi član centralne uprave iz Zagreba, ki bo poročal o sedanjih borbi proti razmejivati. Za vsakega člana in članice je sestanek velike važnosti, zato je udeležba za vsakogar častna dolžnost.

Jadranska straža proslavlja noč ob 20. v Trgovskem domu »Jadranski dan« s svečano akademijo z izbranim sporedom. »Jadranski dan« je praznik naše mornarice, praznik Jadranske straže. Proslava brez vstopnine.

Pevci in pevke vseh ljubljanskih mešanih in mešanih zborov se morajo udeležiti drevi ob 20. skupne vaje v Hutadovi dvorani Gl. Matice. Zbori nastopijo na pokopališču z novimi žalostinkami. Navzočnost vseh pri vaji strogo obvezna!

Američani vojne ne bi vzdržali

Zanimiv in za ameriškega duha značilen eksperiment z racionirano prehrano

V vsaki vojni je vprašanje prehrane brez dvoma osnova za vsako tehtanje bodočega uspeha ali neuspeha. Samo po sebi se razume, da mora biti vojak sodobni tehniki ustrezajoče oborožen, ko odhaja na fronto, a od kuhe in kruha ne zavisi samo tako zvana vojaška morala v strelskih jarkih, temveč tudi zdravljenje prebivalstva v zaledju. Zato pač vsaka država že zdavnaj pred začetkom vojne stanja temeljito premeri svoje zaloge živil in hrano tudi prebivalstvu po mestih in vseh odmeri po strogem računu. Kako je bilo s to rečjo v letih 1914—18, imamo sami dovolj živega spomina, dandanes pa preživljajo iste preizkušnje prebivalci vojskujočih se, v manjši meri pa tudi stih nevtralnih držav, ki so jih vsaj od strani zadele blokade ali pa jim grozi nevarnost, da bodo danes ali jutri same pritrngjene v krvavi ples.

Amerikanci bi ne bili Amerikanci, če ne bi, daleč od vojnega meteža, varno, na topem v svoji bogati deželi, tudi iz velike stike evropskih narodov kovali kapitala in senzacija. Tu imamo v mislih senzacija, ki jo je eden izmed ameriških dopisnikov francoskega dnevnika »Paris Soir« sporočil redavno svojemu listu. Skromna štiri člane, broječa družina v nekem ameriškem mestu se je iz lastne pobude odločila, da sama na sebi preizkusi najnižjo odmero hrane, ki je v vojskujočih državah dovoljena in ki znaša na teden: masla in sira 50 gramov, mesa 500, sladkorja 280, marmelade 110, kaše 150, kave 20, kavnega pridatka 43 gramov, krompirja po volji. Eksperiment, ki se ga je lotil ta domiselni Amerikanez s svojo družino se je vršil pod kontrolo zdravniške dr. Shirley Wynnesa, ki je vse štiri »pozkusne kunece« pred početkom pozkusa, med potekom in ob zaključku skrbno preiskovala.

Družino so tvorili gospod Stuard Roger, gospa Roger, ki je sama pripravljala hra-

no, in njuna dva otroka. 19-letni Stuard junior in hčerka Naomi. Pred pričetkom racioniranja je oče Roger tehtal 206 funtov, ob zaključku samo 201 funt. V sedmih dneh je torej shujšal za 5 funtov. Gospa Roger je tehtala poprej 127, nato samo 125 funtov, torej 2 funta manj. Stuard junior je bil poprej 144 funtov težak, pozneje samo še 142 — torej prav tako 2 funta manj. Hčerka Naomi je tehtala poprej 114½ funta, nato 115. Zredila se je torej za ½ funta.

Ko smo tri dni živeli od te hrane, je izjavil g. Roger, smo se začeli slabo počutiti. Že tri ure pred časom obroka smo bili lačni, a to nam je žena potem postavila jedi na mizo, so se nam zdale tako monotone, tako brez teka, da smo jedli brez vsake slasti. Četrty dan je moj sin začel tožiti o bolečinah v želodcu. Peti dan nas je minilo vse veselje do življenja. Ves dan nas je preganjala dremavica, ponoči pa smo vseno slabo spali. — Dr. Wynnes je dejal, da bi človek pri takšni odmeri hrane pač lahko obstal, če bi bil trdnega zdravja in bi mu ne bilo treba nikakih telesnih naporov. V doglednem času pa bi se vendar pojavile hude posledice, ker v navedeni hrani manjkata vitamina A in C, ki se nahajata v južnem sadju in zelenjavi.

Prvi »pozkusni kunece«, oče Roger sam, je izjavil, da ne more pojmiti, kako more človek pri tako majhnih odmeri hrane delati. — Jaz svojega dela v pisarni skoraj nisem več zmogel, je dejal. Nepristano sem bil zaspan. Nikoli ne bi bil verjel, da lahko ima hrana takšen vpliv na duševno razpoloženje. Edino, kar nam je dajalo poguma, da smo vzdržali do kraja, je bila misel, da se bomo vendar kmalu lahko spet veselili dobrih ameriških jedi. Bojmo se pa, da bi vsi skupaj ponoreli, če bi vedeli, da bo ta odmera trajala nedolgo čen čas.

NAGRADNA KRIŽANKA

1	2	8	4		5	6	7		8	9	10	11
12					13				14			
15									16			
17					18		19		20			
21					22				23		24	
		25	26				27		28			
29	30		31		32						33	
34		35			36						37	
38			39						40	41		
42					43				44		45	
46					47				48		49	
50									51			

BESEDE POMEMBNO:

Vodoravno: 1. Mrzelova knjiga satiričnih legend, 12. gospodarska panoga, 13. spravišče pušic, 14. varovalka očesa, 15. odprta sobna gnevica, tudi turški pesnik († 1837), 16. vladar evropske države, 17. riževno žganje, 18. močno oglašanje, 20. sredstvo za pritegnitev, 21. posoda, 22. vrvski izdelek, 24. industrijska rastlina, 25. mesto v Rumuniji, 27. vladajoči način, 29. kemični znak za redko kovino, 31. honduraško pristanišče na otoku Tigre, 33. kemični znak za drago kovino, 34. poveljujoča pesem, 36. grška muza ljubavnega pesništva, 37. Mohamedov posnovenjenec in zet, tudi vprašalnica, 38. ruski narodni junak, 40. poljska žuželka, 42. značilen način izražanja, posebno v umetniških delih, 43. zver, tudi začaran krog, 45. igra s kartami, 46. ustanovitelj perzijske države (550. do 529. pr. Kr.), 47. grm — drevo, 49. slaboumnež, 50. organična baza za pridobivanje barvil, 51. boginja smrti po veri starih Slovanov, tudi Gotčeva opera.

Navpično: 1. dalmatinski zaliv, 2. jed, 3. izraz za veliko, nedoločeno količino stvari na kupu, srednjeveška — usmrtilnica, tudi hrib blizu Ljubljane, 4. poseg, 5. skrajen v vodo sežajoč del koprne, 6. ruski pisatelj — Nobelov nagajenec (* 1870), 7. pijača starih Slovanov, 8. poljsko mesto, 9. nedokončana Zupančičeva pesnitev, 10. židovski pismouk († 135. po Kr.), 11. jugoslovanska narodna pesem, po njej Ogrizovičeva drama in na njegov libreto Safra-ke-Kavičeva opera, 18. poklic v naselbinah v suhih pokrajinah, 19. del konjske vprege, 22. kos trde zemeljske snovi, tudi vas na Dolenjskem, 23. neuspeh nastop, 24. Zolajev roman, tudi vas na Dolenjskem, 26. egipčansko božanstvo, tudi kemični znak za redko, dragoceno, v zdravilstvu uporabljeno kovino, 28. pritrilnica, 30. uspalvalno sredstvo, 33. pripadnik enega izmed več germanskih plemen ob gornjem Renu in gornji Donavi, tudi španski pesnik (* 1550, † 1610), 35. portugalsko otočje v Atlantskem oceanu, 37. kraj nastopov, boritev, 39. vas pri Ljubljani, 41. glavno mesto sumerijske države v južni Babiloniji, okrog l. 3000 pr. Kr., 43. reka v zapadni Nemčiji, 44. Noetov sin, 47. gojnik, tudi kemični znak za kovino, 48. niponska igra.

REŠITEV ZADNJE KRIŽANKE:

Vodoravno: Metuzalem, obara, ab, Ida, ba, kor, daj, gos, gaz, bogomolec, tak, ded, pač, kod, ej, rak, vaj, čekan, omen, Meka.

Navpično: Mrak, to, ubi, zadi, ara, la, mlaj, bogotaj, bazedov, rogač, dalek, sok, god, pero, jak, dika, Ren, kam, če, ne.

Nagrado v znesku 100 din

Je žreb tokrat naklonil Ivanu Vajnalu, dijaku v Humu, pošta Ormož. Troje nagrad v knjigah pa si dele: Julij Klein-stein, Ljubljana, Samova ulica 4, Rudolf

Predan, šolski upravitelj, Rogška Slatina, in Maida Justinova, Vič-Glince, Cesta XIII št. 6.